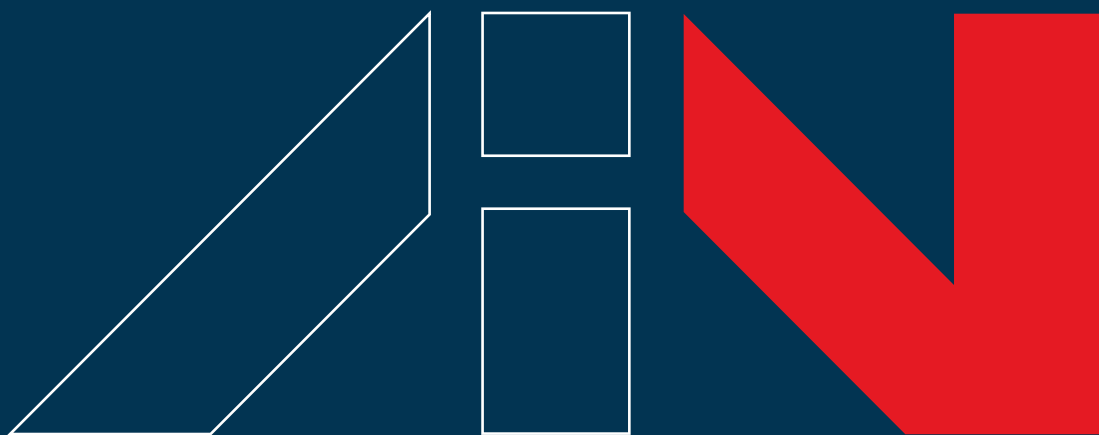

Jún 2020

Záverečná správa z 3. fázy projektu

ODPORÚČANIA PRE VEREJNÚ POLITIKU VZDELÁVANIA DOSPELÝCH NA SLOVENSKU

Projekt OP EVS

Tvoríme modernú politiku vzdelávania dospelých
č. 314011K061

Vydala Academia Istropolitana Nova

Svätý Jur 2020

ISBN 978-80-99976-00-0

Záverečná správa z 3. fázy projektu je súčasťou série správ pripravených AINovou a expertmi partnerských organizácií zameraných na mapovanie, hodnotenie a prípravu návrhov a odporúčaní pre verejnú politiku vzdelávania dospelých na národnej a regionálnej úrovni.

Kolektív autorov:

K. Cigánová (AINova), M. Deneš (MŠVVŠ SR), G. Ebner (EAEA/BE), Ľ. Gáľlová (ŠIOV), Š. Grajcár (ZKPRK), S. Chomová (AKOI), T. Jääger (ANDRAS/ EE); M. Jendeková (AINova), M. Krystoň (UMB B. Bystrica), M. Lukáč (PU Prešov), S. Lukáčová (PU Prešov), A. Sotošek (SIAE/SI), I. Studená (CSPV SAV), K. Šilhár (AIVD), Z. Štefániková (AINova)

Recenzent: J. Vantuch (nezávislý expert)

Obsah

Zoznam použitých skratiek.....	4
Úvod	6
<i>Prečo sme projekt pripravili, čo rieši a akým spôsobom</i>	6
<i>Multisektoroví partneri zapojení do projektu</i>	6
<i>Postup implementácie projektu – mapovanie, hodnotenie, návrhy</i>	7
Strategický cieľ 1 – systematické vzdelávanie dospelých.....	8
<i>Benefity vzdelávania dospelých „vzdelávanie nie je výdavok, ale investícia“.</i>	8
<i>Vzdelávanie dospelých v strategických dokumentoch.</i>	9
<i>Odborná terminológia</i>	10
<i>Zber a využívanie a dát o VD</i>	11
<i>Financovanie vzdelávania dospelých</i>	14
Strategický cieľ 2 – kvalitné vzdelávanie dospelých.....	15
<i>Kvalita vzdelávania dospelých</i>	15
Strategický cieľ 3 – vzdelávanie dospelých dostupné v regiónoch.....	20
<i>Dostupnosť VD v regiónoch</i>	20
<i>VD poskytované SŠ</i>	27
<i>VD poskytované ZŠ a SŠ formou druhošancového vzdelávania (DŠV)</i>	28
<i>Vzdelávanie znevýhodnených skupín</i>	33
<i>Vzdelávanie dospelých poskytované zamestnávateľmi</i>	34
<i>VD poskytované verejnými a súkromnými poskytovateľmi</i>	36
<i>VD poskytované úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny</i>	37
<i>Vzdelávanie dospelých poskytované kultúrnymi zariadeniami</i>	38
<i>Návrhy na zavedenie kariérového poradenstva na regionálnej či lokálnej úrovni</i>	40
<i>Propagácia VD</i>	42
Závery	44
Prílohy.....	45
<i>Dobré skúsenosti s VD u zahraničných partnerov</i>	45
<i>What Does ALE in Learning Regions and Cities Mean in Practice? (Čo v praxi znamená VD v učiacich sa regiónoch a mestách?)</i>	45
<i>Odporúčania pre verejnú politiku VD na Slovensku: Príručka pre samosprávy</i>	45
Použitá literatúra.....	46

Zoznam použitých skratiek

AES	Prieskum vzdelávania dospelých (Adult Education Survey)
AIVD	Asociácia inštitúcií vzdelávania dospelých
AKOI	Asociácia kultúrno-osvetových inštitúcií
AOTP	Aktívne opatrenia trhu práce
ASUTV	Asociácia univerzít tretieho veku
BBSK	Banskobystrický samosprávny kraj
CKO	Centrálny koordinačný orgán
COVP	Centrum odborného vzdelávania a prípravy
CPPPaP	Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie
CVTI	Centrum vedecko-technických informácií
CVTS	Continuous Vocational Training Survey (Prieskum ďalšieho odborného vzdelávania)
CŽV	Celoživotné vzdelávanie
DALV	Výkaz o ďalšom vzdelávaní
ĎV	Ďalšie vzdelávanie
ĎOVP	Ďalšie odborné vzdelávanie a príprava
EAEA	European Association for the Education of Adults (Európska asociácia pre vzdelávanie dospelých)
ECVET	European Credit System for Vocational Education and Training (Európsky systém kreditov v odbornom vzdelávaní a príprave)
EK	Európska komisia
EKR	Európsky kvalifikačný rámec
EQAVET	Európsky referenčný rámec zabezpečenia kvality (European Quality Assurance in Vocational Education and Training)
ESS	European Social Survey (Európsky sociálny prieskum)
EŠIF	Európske štrukturálne a investičné fondy
ET	Vzdelávanie a odborná príprava (Education and Training)
EÚ	Európska únia
EWCS	European Working Conditions Survey (Európsky prieskum pracovných podmienok)
IPC	Informačno-poradenské centrum
IROP	Integrovaný regionálny operačný program
ISĎV	Informačný systém ďalšieho vzdelávania
KOS	Krajské osvetové stredisko
LFS	Labour Force Survey (Výberové zisťovanie pracovných síl)
MPC	Metodicko-pedagogické centrum
MPSVR SR	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR
MŠVVŠ SR	Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR
MV SR	Ministerstvo vnútra SR
MVO	Mimovládna organizácia
MÚ	Mestský úrad
MZ SR	Ministerstvo zdravotníctva SR
NPRVV	Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania
NRO	Najmenej rozvinutý okres
NSK SR	Národná sústava kvalifikácií SR
OECD	Organizácia pre európsku spoluprácu a rozvoj (Organisation for European Co-operation and Development)
OP ĽZ	Operačný program Ľudské zdroje

OP Val	Operačný program Výskum a inovácie
OZ	Občianske združenie
PHSR	Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja
PIAAC	Program medzinárodného hodnotenia kompetencií dospelých (Programme for the International Assessment of Adult Competencies)
PRV	Program rozvoja vidieka
RRA	Regionálna rozvojová agentúra
RÚZ	Republiková únia zamestnávateľov
RVC	Regionálne vzdelávacie centrum
SBA	Slovak Bussines Agency
SKKR	Slovenský kvalifikačný rámec
ŠIOV	Štátny inštitút odborného vzdelávania
SŠ	Stredná škola
UNESCO	Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
UoZ	Uchádzač o zamestnanie
ÚPSVaR	Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny
VD	Vzdelávanie dospelých
VNIU	Validácia neformálneho a informálneho učenia sa
VŠ	Vysoké školy
VÚC	Vyšší územný celok
ZŠ	Základná škola

Úvod

Prečo sme projekt pripravili, čo rieši a akým spôsobom

Cieľom projektu *Tvoríme modernú politiku vzdelávania dospelých* je prispieť k vytváraniu efektívnej verejnej politiky VD a posilniť inštitucionálne kapacity verejnej správy na národnej, ale predovšetkým na regionálnej úrovni. Sformulovali sme návrhy na zabezpečenie vzdelávania dospelých v regiónoch tak, aby sa zvýšil záujem dospelých o vzdelávanie. Naše návrhy zohľadňujú odporúčania Rady EÚ, UNESCO aj OECD a vytvárajú optimálny obraz o situácii vo VD. Uvedomujeme si, že v praktickom živote existuje množstvo prekážok, ktoré zabránia realizovať niektoré návrhy, prípadne ich spomalia. Sme však presvedčení, že je dôležité predstaviť také návrhy verejnej politiky VD, ktoré reflektujú potreby dospelých na regionálnej úrovni aj aktuálne trendy vzdelávania dospelých v Európe. Považujeme za kľúčové, aby sa moderná politika vzdelávania dospelých na Slovensku stala súčasťou politiky celoživotného vzdelávania, ktorá si vyžaduje zmenu v prístupe k vzdelávaniu dospelých u tvorcov politik aj kľúčových hráčov v regiónoch.

Toto zadanie bolo v projekte rozdelené do troch fáz. V prvej fáze sme zbierali informácie obsiahnuté v strategických dokumentoch a monitorovali situáciu vo vzdelávaní dospelých v slovenských regiónoch¹. Ich analýzou v hodnotiacej správe² sme zistili, že vzdelávanie dospelých na Slovensku je rozdrobené a nesystémové. Analýzou sme získali podklady k príprave návrhov na zlepšenie existujúcich politik, ktoré sa zaoberajú organizáciou a poskytovaním VD. Ambíciou projektu je ponúknuť návrhy riešení riadiacim pracovníkom na miestnej, regionálnej aj národnej úrovni a ich využitie pri tvorbe strategických dokumentov vo vzdelávaní dospelých.

Multisektoroví partneri zapojení do projektu

Do projektu sme pozvali trinásť neformálnych multisektorových partnerov, s ktorými sme uzavreli memorandá o spolupráci. Partneri reprezentujú sektory, ktoré sú do vzdelávania dospelých zapojené na národnej úrovni, alebo pracujú s dospelými v regiónoch. Zapojenie multisektorových partnerov do projektu prinieslo celostný prístup k problematike VD. Po skončení projektu vidíme partnerov v pozícii realizátorov zistených poznatkov, ktorí napomôžu zavedeniu modernej politiky VD do praxe a zabezpečia udržateľnosť výstupov z projektu v regiónoch.

Národnú úroveň zastupuje v projekte (1) MŠVVŠ SR – Odbor celoživotného vzdelávania, (2) Štátny inštitút odborného vzdelávania/ŠIOV, (3) Asociácia inštitúcií vzdelávania dospelých/AIVD, (4) Asociácia kultúrno-osvetových inštitúcií/AKOI, (5) Združenie pre kariérové poradenstvo a rozvoj kariéry. V jednotlivých krajoch sme oslovili (6) Prešovskú univerzitu v Prešove – Fakultu humanitných a prírodných vied, Katedru andragogiky, (7) Univerzitu Mateja Bela v Banskej Bystrici - Pedagogickú fakultu, Katedru andragogiky, (8) Centrum ďalšieho vzdelávania pri Žilinskej univerzite, (9) Vysokú školu ekonómie a manažmentu verejnej správy, Inštitút ďalšieho vzdelávania so sídlom v Bratislave; (10) Mestský úrad Trebišov, (11) Krajské osvetové stredisko v Nitre, (12) Mesto Hlohovec, (13) Vzdelávaciu akadémiu J. A. Komenského v Trenčíne.

¹ Monitorovanie verejnej politiky vzdelávania dospelých na Slovensku, Záverečná správa z 1. fázy projektu OP EVS

314011K061 Tvoríme modernú politiku vzdelávania dospelých

²Hodnotenie verejnej politiky VD na Slovensku, Záverečná správa z 2. fázy projektu OP EVS 314011K061 Tvoríme modernú politiku vzdelávania dospelých. V Hodnotiacej správe sa opierame o zistenia v regiónoch a štúdium dokumentov, ktoré sú uvedené v Monitorovacej správe verejnej politiky VD a v jej prílohách.

Postup implementácie projektu – mapovanie, hodnotenie, návrhy

V úvode realizácie projektu, v júni 2018 sme zadefinovali vzdelávacie aktivity, ktoré budeme v projekte mapovať, ale aj tie, ktoré sme do prieskumu nezaradili. Vzdelávanie dospelých, ktoré je dobre inštitucionálne zastrešené, napr. rezortné vzdelávanie, či vzdelávanie osôb so zdravotným postihom, ktoré je veľmi špecifické, sme zo zoznamu skúmaných aktivít vynechali. Nezaoberali sme sa ani vzdelávaním, o ktoré je pravidelne veľký záujem a má svojich tradičných odberateľov aj poskytovateľov, ako je napr. jazykové vzdelávanie, alebo vzdelávanie v autoškolách.

V prípade dospelých, ktorých zaraďujeme do skupiny znevýhodnených, sme si všimli predovšetkým nízkokvalifikovaných, vrátane Rómov a migrantov. Z monitorovania VD sme vynechali vzdelávacie aktivity, ktoré je možné charakterizovať ako informálne učenie sa, keďže sme mapovali situáciu u poskytovateľov a nie u prijímateľov VD.

Monitorovanie verejných politík VD prebiehalo v prvej fáze projektu od mája 2018 do februára 2019. Mapovanie sa týkalo písomných zdrojov, štúdiá zverejnených legislatívnych, strategických a vybraných odborných dokumentov, ktoré sa dotýkajú VD. Nasledoval prieskum v teréne, ktorému predchádzalo vypracovanie dotazníkov a podkladov pre zber informácií. Podklady pre pološtruktúrovaný rozhovor boli použité pri rozhovoroch na odboroch strategického plánovania, odboroch školstva, prípadne sociálnych odboroch na všetkých vyšších územných celkoch a vo vybraných mestách: Trnava, Trenčín, Hlohovec, Liptovský Mikuláš, Zvolen, Prešov, Trebišov. Dotazníky sme rozposlali do Centier ďalšieho vzdelávania a UTV na univerzitách, na stredné odborné školy, poskytovateľom vzdelávania zo súkromného, verejného aj mimovládneho sektora, do múzeí a knižníc. Viaceré témy, formou čiastkových úloh, spracovali členovia pracovného tímu a experti neformálnych partnerov s prihliadnutím na ich odborné zamerania.³

Na horizontálnej úrovni sme sa venovali vzdelávaniu dospelých, ktoré poskytujú základné, stredné a vysoké školy, súkromné aj verejné vzdelávacie inštitúcie vrátane MVO, zamestnávateľa, ÚPSVAR a kultúrno-osvetové zariadenia. Na vertikálnej osi sme skúmali ekosystém VD, jeho rozhodujúce prvky, tvorcov podmienok poskytovania VD (národná úroveň) a implementáciu týchto podmienok v praxi prostredníctvom samospráv (regionálna a miestna úroveň) VÚC a miest.

V tretej záverečnej správe projektu predkladáme návrhy, ktoré kopírujú a dopĺňajú strategické ciele zmienené v aktuálnych strategických dokumentoch⁴. Po hlbšej analýze získaných informácií sme dospeli k záveru, že ak má VD plniť svoju významnú úlohu v rozvoji spoločnosti, ako sa uvádza v odporúčaní Rady EÚ a premieta sa v stratégii Európa 2020, potom si jeho rozvoj vyžaduje naplnenie 3 strategických cieľov, ktoré sa uvádzajú aj v návrhu Vízie a stratégie rozvoja Slovenska do roku 2030.

Pre dosiahnutie trvalých pozitívnych výsledkov musí VD predstavovať (1) s y s t e m a t i c k ý vzdelávací prístup. Pozitívne dopady VD na spoločnosť, zamestnanosť a zvýšenú kvalitu života sa dajú dosiahnuť iba vtedy, ak VD bude pre každého (2) d o s t u p n é, a poskytované vzdelávanie bude spĺňať aspoň minimálne štandardy (3) k v a l i t y, ktoré je potrebné zaviesť do praxe. Niektoré kroky na zabezpečenie týchto strategických cieľov sa dajú riešiť iba na národnej úrovni (legislatíva, právomoci) a z nej sa prenášajú do strategických dokumentov na regionálnej úrovni (zhora nadol).

³ Použité dotazníky aj vypracované čiastkové témy sú v Prílohách k Záverečnej správe k 1. fáze projektu.

⁴ Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania 2018-2027; návrh: Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030;

Avšak existuje množstvo praktických krokov, ktoré nevyžadujú zmenu zákona, či financovania, vychádzajú z existujúcich kompetencií a dajú sa uskutočniť na regionálnej úrovni bez vážnych prekážok (zdola nahor). Vyžadujú však zmenu v chápaní významu VD. Na tieto kroky chceme poukazať v druhej časti správy – v Praktických odporúčaní k organizácii VD na úrovni samospráv.

Strategický cieľ 1 – systematické vzdelávanie dospelých

Prínosy vzdelávania dospelých - „vzdelávanie nie je výdavok, ale investícia“

Motivácia je kľúčový faktor pre úspech v oblasti vzdelávania dospelých. Dospelí už sú alebo budú nútení riešiť nové typy problémov a vyrovnávať sa s narastajúcou zložitou pracovného, občianskeho aj osobného života. Kapacita zvládať nové výzvy úzko súvisí so schopnosťou a ochotou učiť sa a zlepšovať zručnosti počas celého života. Ochota dospelých vzdelávať sa je však na Slovensku podľa štatistických zisťovaní pomerne nízka. Zvyšovanie motivácie súvisí s tým, ako vnímame potreby vzdelávať sa. Účinné sú pozitívne formy motivácie a to najmä zlepšenie chápania prínosov vzdelávania dospelých vo všetkých jeho formách.

Samospráva môže čerpať informácie pre určenie priorít vo zvyšovaní VD na regionálnej úrovni aj z dostupných európskych zdrojov. Správa o obnovení agende o vzdelávaní dospelých⁵ definuje prínosy VD v troch oblastiach a regionálni aktéri môžu overovať aktuálne priority a relevantnosť jednotlivých oblastí v daných regionálnych podmienkach:

Prínosy pre učiacich sú

- ekonomické: vyššia kvalita práce, vyšší príjem a podporená zamestnanosť
- zlepšená kvalita života: zlepšená kvalita života a zdravia
- sociálne: vyššia účasť na živote komunity a občianskych aktivitách.

Prínosy pre zamestnávateľa sú

- zvýšená konkurencieschopnosť, produkcia, inovácia a profit podnikov
- vyššia motivácia pracovať.

Prínosy pre komunitu sú

- ekonomické: vyššie HDP a konkurencieschopnosť
- sociálne: pozitívny vplyv na zdravie, životné prostredie a zapojenie do komunity.

Na úrovni EÚ v rámci aktivít Európskej asociácie vzdelávania dospelých (EAEA) vznikol Manifest vzdelávania dospelých pre 21. storočie⁶, ktorý tiež rozvíja prínosy pre občana v mnohom totožné s prínosmi uvedenými v Správe o obnovení agende.

Prínosom vzdelávania dospelých sa venuje aj UNESCO. Nástrojom na posilnenie celoživotného učenia sú Učiace sa mestá⁷, ktoré umožnia všetkým svojim občanom celoživotné vzdelávanie. Tým zvyšujú sebavedomie občanov, sociálnu súdržnosť a ekonomickú a kultúrnu prosperitu. Zároveň kladú základy udržateľnej spoločnosti. UNESCO vytvorilo sieť Učiacich sa miest, aby zdieľali svoje skúsenosti

⁵ Achievements under the Renewed European Agenda for Adult Learning, Report of the ET 2020 Working Group on Adult Learning (2018-2020), str.11

⁶ Manifesto in Adult Learning for 21st century, <https://eaea.org/our-work/influencing-policy/manifesto-for-adult-learning-in-the-21st-century/>

⁷ UNESCO definuje Učiace sa mesto ako mesto, ktoré: efektívne mobilizuje zdroje v každom sektore na propagáciu inkluzívneho vzdelávania od základné po vysokoškolské; oživuje učenie sa v rodinách a komunitách; podporuje učenie sa pre získanie zamestnania a na pracovisku; rozširuje používanie moderných technológií; zvyšuje kvalitu a excelentnosť v učení sa, a posilňuje kultúru učenia sa celý život.

<http://uil.unesco.org/lifelong-learning/learning-cities>

a pomáhali si navzájom. S týmto zámerom sa stotožňujeme a odporúčame samosprávam spolupracovať na národnej aj európskej úrovni.⁸

Vzdelávanie dospelých v strategických dokumentoch.

Najnovšie strategické dokumenty SR sa venujú viacerým aspektom VD, ku ktorým sme dospeli aj v našom projekte v rámci hodnotenia získaných informácií. Moderná stratégia pre vzdelávanie dospelých je účinný nástroj pre podporu VD aj na regionálnej úrovni.

V schválenom Národnom programe rozvoja výchovy a vzdelávania 2018-2027 (NPRVV)⁹ sú uvedené dlhodobé zámery a ciele SR v oblasti výchovy a vzdelávania vrátane ďalšieho vzdelávania, teda tá časť vzdelávania, ktorú v tejto správe nazývame vzdelávaním dospelých (VD). Ďalšie vzdelávanie je súčasťou národného programu vo forme prierezovej témy. Akčný plán NPRVV sa zmieňuje o zavedení uznávania výsledkov neformálneho vzdelávania po roku 2022, o implementácii systémov overovania kvalifikácií a o zavedení finančných nástrojov na podporu VD. Podporuje aj realizáciu tretej misie VŠ a jej financovanie po roku 2020, ktorého súčasťou je aj VD. Taktiež plánuje vytváranie profesionálne orientovaných programov pre vyššie odborné vzdelávanie.

Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030¹⁰ (zatiaľ nebola chválená) sa dotýka rozvoja ľudských zdrojov v takých oblastiach, ktoré priamo súvisia s našimi odporúčaniami pre VD. Napríklad navrhuje: „naviazanie profilov vysokoškolských pracovísk v regiónoch na potreby trhu práce a na dopyt regionálnej ekonomiky, zavedenie systému na overovanie kvalifikácií, ktorý umožní uznávanie výsledkov neformálneho a celoživotného vzdelávania, vytvorenie podmienok na zvýšenie mediálnej gramotnosti širokého spektra príjemcov informácií šírených rôznymi, najmä digitálnymi platformami prostredníctvom formálneho, ako aj celoživotného vzdelávania“ (na tomto mieste je ČŽV použité ako synonymum neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa).

K problematike VD na Slovensku sa vyjadrilo aj OECD v dokumente Stratégia zručností OECD pre Slovenskú republiku; Posudok a odporúčania.¹¹ Na podporu väčšej účasti dospelých na vzdelávaní OECD odporúča (i) koordinované napĺňanie politiky VD na všetkých úrovniach podporené aktualizáciou stratégie celoživotného vzdelávania a zlepšením koordinácie medzi ministerstvami a kľúčovými hráčmi; (ii) zvýšenie účasti dospelých na vzdelávaní mimo zamestnania; a (iii) zapojenie podnikov a spoločností do VD.

V novom Programovom období 2021-2027 nás čakajú ďalšie dôležité úlohy aj v oblasti VD, ktoré by mali mať podporu v modernej stratégii týkajúcej sa vzdelávania dospelých.¹²

Regióny hrajú dôležitú úlohu vo VD a mali by sa podieľať na vypracovaní, ale aj implementovaní modernej stratégie VD spolu so všetkými kľúčovými hráčmi. V prípade, že máme vážny záujem na zavedení strategických plánov do praxe, je potrebné, aby si ich osvojili samosprávy, lebo len cez

⁸ Informácie o Učiacich sa mestách Pécs/HU a Cork/IRL sú uvedené ako príklady dobrej praxe v Prílohe: Čo v praxi znamená VD v Učiacich sa regiónoch a mestách?, EAEA, Brusel, 2020

⁹ <https://www.minedu.sk/17786-sk/narodny-program-rozvoja-vychovy-a-vzdelavania/>

¹⁰ https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/LP/2019/541_str_24-25

¹¹ <https://www.oecd.org/employment/oecd-skills-strategy-slovak-republic-bb688e68-en.htm>

¹² Regionálny rozvoj a súdržnosť po roku 2020: nový rámec v skratke: Investície EÚ v rokoch 2021 – 2027 bude stimulovať päť hlavných cieľov: **investície do regionálneho rozvoja sa budú intenzívne zameriavať na ciele 1 a 2; inteligentnejšia Európa** vďaka inovácii, digitalizácii, hospodárskej transformácii a podpore malých a stredných podnikov; **prepojenejšia Európa** so strategickými dopravnými a digitálnymi sieťami; **ekologickejšia bezuhlíková Európa** vďaka implementácii Parížskej dohody a investíciám do transformácie energetiky, obnoviteľných zdrojov energie a boja proti zmene klímy; **sociálnejšia Európa**, ktorá bude napĺňať Európsky pilier sociálnych práv a podporovať kvalitné pracovné miesta, vzdelávanie, zručnosti, sociálne začlenenie a rovnaký prístup k zdravotnej starostlivosti; **Európa, ktorá má bližšie k občanom** vďaka podpore rozvojových stratégií riadených na miestnej úrovni a udržateľného rozvoja miest v celej EÚ. https://ec.europa.eu/regional_policy/sk/2021_2027/

samosprávy sa môžu v plnej miere dostať k svojim odberateľom – dospelaj populácii. MŠVVŠ SR, odbor celoživotného vzdelávania, by mohol zohrávať úlohu koordinátora a konzultanta pre odbory či oddelenia vzdelávania na samosprávach, čo už čiastočne vykonáva pri výzvach podporených z EŠIF. Mal by poskytovať informácie o najnovších trendoch, odporúčaní Rady EÚ, OECD a UNESCO, vysvetľovať ich význam pre moderné politiky VD a pozývať pracovníkov samospráv do diskusie o národných stratégiách aj o použitej terminológii.

Strategické dokumenty na regionálnej úrovni plnia rovnakú funkciu ako na národnej úrovni. Odporúčame, aby sa v nich téma vzdelávania vnímala holisticky, teda aby sa aj regióny zaujímali o vzdelávanie ako celok, nielen o určitú úroveň vzdelávania ako je to v súčasnosti (mestá o učenie v MŠ a ZŠ a VÚC na SŠ). Takýto prístup umožní lepšie chápanie prepojenia medzi formálnym vzdelávaním a neformálnym a informálnym učením sa a zaradenie VD do systému vzdelávania, ktorý organizujú.

Na regionálnej úrovni by sa národné strategické ciele v oblasti VD mali premietnuť do viacerých strategických dokumentov, napr. do Regionálnej stratégie výchovy a vzdelávania v stredných školách, do Stratégie regionálneho rozvoja, do PHSR a pod. Implementáciu navrhovaných stratégií VD v praxi je potrebné sledovať v pravidelnom odpočte Akčných plánov.

Pre implementáciu odporúčaní VD do praxe je potrebné sa ubezpečiť, že samosprávy majú vytvorené vhodné legislatívne prostredie, ktoré im umožňuje pristupovať k vzdelávaniu v celej jeho šírke a naplňovať ciele strategických dokumentov.

Odborná terminológia

S vypracovaním modernej stratégie VD úzko súvisí aj úprava odbornej terminológie a optimálne jej obsahové zjednotenie s európskou terminológiou. Pojem celoživotné vzdelávanie (CŽV) sa u nás bežne používa ako synonymum ku vzdelávaniu dospelých (VD) a len v menšej miere sa používa v celostnom chápaní vzdelávania sa „od kolísky po hrob“, teda formálneho vzdelávania a neformálneho a informálneho učenia sa. Predpokladáme, že presnejšie používanie terminológie povedie k lepšiemu pochopeniu Odporúčaní Rady EÚ a ich zavádzaniu do praxe aj na regionálnej úrovni.

MŠVVŠ SR si uvedomuje dôležitosť terminologicky presného ukotvenia pojmov z oblasti vzdelávania dospelých. K tomuto cieľu majú prispieť predovšetkým dva pripravované návrhy. Návrh novely zákona č. 568/2009 Z. z. o celoživotnom vzdelávaní z terminologického hľadiska spresňuje definíciu pojmov školského vzdelávania a ďalšieho vzdelávania v zmysle Odporúčania Európskeho parlamentu a Rady z 22. mája 2017 týkajúceho sa európskeho kvalifikačného rámca pre celoživotné vzdelávanie a európskych politik vzdelávania dospelých¹³. Učenie sa dospelých sa vzťahuje na množstvo formálnych a neformálnych vzdelávacích aktivít, všeobecných aj odborných, ktorých sa zúčastňujú dospelí po skončení počiatočného vzdelávania. Táto definícia sa nezhoduje s obsahovou náplňou pojmu ďalšie

¹³ https://ec.europa.eu/education/policies/eu-policy-in-the-field-of-adult-learning_en

vzdelávanie, ako sa používa v slovenskej legislatíve. Vidíme výhodu v obsahovo rovnakom zedefinovaní pojmov, a preto navrhujeme spresniť slovenskú terminológiu aj v novo pripravovanej legislatíve.

Pôvodne plánovaná (2018) Stratégia celoživotného vzdelávania mala ambíciu reagovať aj na výzvy v sektore vzdelávania dospelých. Súčasťou jej príloh mal byť terminologický slovník, ktorý poskytne priestor na vymedzenie a vyjasnenie pojmov z oblasti vzdelávania dospelých. Vypracovaný návrh zatiaľ neodzrkadľuje zmeny potrebné v obsahovej náplni jednotlivých pojmov tak, aby jasne vyjadrovali postavenie vzdelávania dospelých v spoločnosti.

Na národnej úrovni odporúčame spresniť odbornú terminológiu ohľadne VD; ideálne by bolo zosúladienie národnej a európskej terminológie v novom zákone/stratégii o vzdelávaní dospelých.

Navrhujeme prijať termín „vzdelávanie dospelých“ a jeho definíciu podľa Rady EÚ, ktorá zahŕňa do VD aj formálne vzdelávanie a definuje vzdelávanie dospelých ako „všetky činnosti v rámci všeobecného i odborného formálneho a neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa, ktorým sa dospelí venujú po ukončení počiatočného vzdelania a odbornej prípravy“.¹

¹ https://ec.europa.eu/education/policies/eu-policy-in-the-field-of-adult-learning_en

Zber a využívanie a dát o VD

Dobrý prehľad o ponuke vzdelávania, teda o poskytovateľoch aj participujúcich vo vzdelávaní dospelých, o formách poskytovania VD a aktuálnych témach je veľmi dôležitý pre prijímanie akýchkoľvek strategických rozhodnutí o VD na európskej, národnej aj regionálnej úrovni.

V oblasti spracovania informácií o VD sú stále pomerne málo používané dostupné štatistiky. Zber štatistických údajov je finančne náročná aktivita a je preto treba vyzdvihnúť podporu budovania porovnateľných štatistík o účasti na vzdelávaní v rámci EÚ, ktorú Európska komisia vyvinula v posledných rokoch. Podpora štatistického zberu dát je odrazom konsenzu tvorcov politik v krajinách EÚ o kľúčovej úlohe vzdelávania dospelých a celoživotného vzdelávania pre napredovanie krajín EÚ.

Kľúčové informácie o účasti na VD sú poskytované v rámci Výberového zisťovania pracovných síl LFS s ročnou periodicitou a pomocou špeciálnych zisťovaní: Prieskum o vzdelávaní dospelých AES a Prieskum o ďalšej odbornej príprave (CVTS). Dostupnosť týchto údajov na portáli Európskeho štatistického úradu (Eurostat) je dôležitým pilierom zlepšovania informovanosti širšieho spektra aktérov VD na národnej aj regionálnej úrovni o tom ako sa vzdelávanie dospelých realizuje.

V súčasnosti európska štatistika AES, ktorá mapuje VD za posledných 12 mesiacov, hovorí, že sa na Slovensku vzdeláva cca 45% (2016) dospelých, ale štatistika pokrývajúca iba posledné 4 týždne LFS hovorí o 3,1% (2016) vzdelávajúcich sa dospelých a 4% (2018). Odporúčame venovať pozornosť interpretáciám rozdielov v štatistických zisťovaní v kontexte slovenskej situácie vo vzdelávaní dospelých. Cieľom jednotlivých štatistických zdrojov samozrejme nie je duplicitne vykonávať podobné merania. Najmä porovnanie rozdielov miery účasti na vzdelávaní podľa AES a LFS musí vychádzať z rozdielneho zamerania a definície prieskumov a to najmä dĺžky meraného obdobia vzdelávania a foriem vzdelávania, ktoré respondenti uvádzajú. Obe štatistiky, AES aj LFS, však ukazujú, že na Slovensku je pomerne veľká časť vzdelávania dospelých zabezpečovaná priamo učením sa na

pracovisku a dospelí mimo trhu práce sa vzdelávajú výrazne menej, než dospelí v podobnej situácii v iných krajinách EÚ.

VD sa zaoberajú ešte štatistiky KULT (MK SR)¹⁴ a DALV (CVTI SR)¹⁵. Pre sledovanie VD, ktoré je organizované podľa Zákona č. 189/2015 Z.z. o kultúrno-osvetovej činnosti slúži výkaz KULT. Okrem kultúrnych aktivít pod tento zákon spadá aj vzdelávanie v oblasti prevencie negatívnych spoločenských javov a informácie z vedy, techniky, výskumu a vývoja v oblasti astronómie.¹⁶ V prípade štatistiky KULT nie sú jasne definované kritériá pre meranú účasť dospelých na vzdelávacích aktivitách. KULT zbiera dáta o účasti na základe počtu účastníkov. Tieto štatistiky nie sú konštruované tak, aby sa získané údaje o účasti na VD dali jasne interpretovať. Avšak počet dospelých zapojených do záujmového vzdelávania je vysoký, a preto sú výsledky štatistického zisťovania dôležité.

Prieskum DALV realizovaný CVTI je konštruovaný tak, aby popisoval stav v oblasti poskytovania vzdelávania dospelých¹⁷. Ide o "cenzus" poskytovateľov a výkaz by mali vyplniť tie subjekty, ktoré majú ako predmet činnosti uvedené vzdelávanie dospelých. V praxi veľký počet subjektov vzdelávanie nerealizuje alebo ho realizuje ad hoc, a veľký počet subjektov výkaz nevyplní. Výpovedná hodnota štatistiky DALV je teda limitovaná a nedá sa analyticky využiť, keďže výsledky sa nedajú zovšeobecniť. Preto odporúčame, aby bola pomocou DALV testovaná reprezentatívna vzorka poskytovateľov, čo však znamená úplnú zmenu zberu dát a stratu porovnateľnosti s predošlými rokmi. Keďže aktuálne dáta zbierané pomocou výkazu DALV sú ťažko použiteľné pre informovanie praxe či tvorcov politik, aj takáto zásadná zmena je vhodná. Štatistika DALV za predošlé roky preukázala, že dáta o poskytovaní VD sú žiadané a relevantné a je na mieste do zberu dát investovať.

Všeobecne platí, že dáta na menej agregovanej úrovni, teda na regionálnej a lokálnej úrovni, nie sú dostupné a sú prekážkou pre regionálnych aktérov pri tvorbe, monitorovaní a hodnotení stratégií a programov. Dáta o VD sú mimoriadne užitočné. Bolo by teda prospešné, aby si regióny budovali kapacity pre používanie existujúcich dát a tvorbu regionálnych informačných systémov o VD. Dáta o aktuálnej účasti na VD sa dajú práve na regionálnej a miestnej úrovni vhodne dopĺňať pomocou prieskumov, ktoré nie sú finančne náročné ale poskytujú orientáciu v oblasti vzdelávania dospelých. Pri realizovaní takýchto prieskumov odporúčame vychádzať z dotazníkov existujúcich prieskumov¹⁸, a zamerať sa na vybrané tematické oblasti.

¹⁴ Štatistika KULT (MKSR)2018 [3 – 01 o kultúrno-osvetovej činnosti](http://www.culture.gov.sk/vdoc/424/schvalene-vykazy-kult-2018-323.html); <http://www.culture.gov.sk/vdoc/424/schvalene-vykazy-kult-2018-323.html> Vysoká účasť dospelých na kultúrno-osvetových aktivitách potvrdzuje štatistika KULT, zverejnená na stránkach MK SR.

¹⁵ DALV (MŠVVŠ SR) 1-01 Výkaz o ďalšom vzdelávaní – výstup; <https://www.minedu.sk/zoznam-vykazov-zber-statistickych-udajov-pre-rok-2020/>

Formou DALV MŠVVŠ SR zbiera informácie o inštitúciách v oblasti ďalšieho vzdelávania, o účastníkoch ďalšieho vzdelávania, zdrojoch financovania, pedagogických a organizačných pracovníkoch a o realizovaných vzdelávacích aktivitách za predchádzajúci kalendárny rok. Tieto informácie slúžia nielen na využitie na národnej úrovni, ale aj pre medzinárodné porovnania a sú vyžadované viacerými medzinárodnými organizáciami, napr. Európska komisia, OECD, UNESCO. apod.).

¹⁶ Zákon o kultúrno-osvetovej činnosti č. 189/2015 Z.z.

¹⁷ celá populácia poskytovateľov VD

¹⁸ dotazníky LFS a AES sú dostupné

https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/Annexes/trng_aes_12m0_esqrs_sk_an1.pdf

https://www.gesis.org/missy/files/documents/EU-LFS/LFS-expl-notes-09_SK.pdf

Na národnej úrovni navrhujeme venovať pozornosť interpretáciám rozdielov v štatistických zisťovaniach v kontexte slovenskej situácie vo vzdelávaní dospelých. Najmä porovnanie rozdielov v účasti na vzdelávaní podľa štatistík AES a LFS musí vychádzať z rozdielneho zamerania a definície prieskumov a to najmä z dĺžky meraného obdobia vzdelávania a foriem vzdelávania, ktoré respondenti uvádzajú.

Pre lepšie chápanie procesu vzdelávania dospelých na Slovensku navrhujeme podporiť analytické štúdie ktoré budú podrobne analyzovať merania VD, a to pomocou LFS, AES, ale aj CVTS, ESS, EWCS. Špeciálnu pozornosť odporúčame venovať mapovaniu oblasti neformálneho vzdelávania a zabezpečovania kvality vzdelávacích výstupov.

V rámci štatistického zisťovania KULT navrhujeme, aby rezort kultúry prehodnotil metodické pokyny pre oblasť štatistického zisťovania. Nie sú jasne definované kritériá pre meranú účasť na vzdelávacích aktivitách (napr. ktoré aktivity sú považované za VD, ako sa bude vykazovať cyklické vzdelávanie, a pod.), aby sa vyhlo duplicitě v počte podujatí aj účastníkov.

V rámci štatistiky DALV navrhujeme, aby bola v štatistike DALV testovaná reprezentatívna vzorka poskytovateľov.

Vytvorenie kapacít na VÚC pre budovanie regionálnych informačných zdrojov je kľúčové tak pre dosahovanie cieľov regionálnych stratégií rozvoja, ako aj pre realizáciu integrovaných riešení pre podporu účasti dospelých na vzdelávaní. Účinnosť regionálnych a miestnych stratégií je podmienená prepojením s aktuálnymi informáciami o lokálnych zdrojoch regionálneho/miestneho ekonomického a sociálneho rozvoja regiónov a lokalít. Význam ľudského kapitálu v rozvojovej dynamike rastie a účasť na vzdelávaní je jedným z hlavných mechanizmov jeho rozvoja. Zber štatistických údajov o VD môže byť súčasťou mapovania a sledovania rozvoja zručností na danej úrovni verejnej správy, ideálne v rámci regionálnych strategických dokumentov ako PHSR. Bolo by však vhodné, aby sa postupne tvorili aj špecifické strategické dokumenty a plány pre rozvoj zručností na regionálnej úrovni, a/alebo vzdelávania dospelých ako riešení pre rozvoj zručností dospelých podľa aktuálnych a predpokladaných potrieb v danom regióne. Ako podklady k tvorbe takýchto dokumentov slúži národná stratégia ČŽV a Stratégia zručností (OECD 2020)¹⁹. Zatiaľ obmedzené sledovanie štatistík o VD je dané najmä nízkym povedomím o VD ako takom. Práve štatistické indikátory a ich porovnanie s inými regiónmi často slúžia k prítiahnutiu pozornosti predstaviteľov decíznej sféry. Zatiaľ čo ľudské zdroje sú v súčasnosti mobilné a mapovanie ich pôsobenia v produkčnej sfére pomocou sledovania štruktúry obyvateľstva v danom regióne je tak sťažené, indikátory o účasti na vzdelávaní poskytujú informácie o rozvoji ľudských zdrojov.

Na menej agregovanej regionálnej a lokálnej úrovni nie sú štatistické dáta dostupné. Táto situácia nenapomáha regionálnym aktérom pri tvorbe, monitorovaní a hodnotení stratégií a programov. Dáta

¹⁹ Indikátory vzdelávania dospelých na regionálnej úrovni sú dostupné z verejného portálu Eurostat na úrovni NUTS2, teda krajov edat_lfse_22, https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=edat_lfse_22&lang=en

o VD sú mimoriadne užitočné. Bolo by teda prospešné, aby si regióny budovali kapacity pre používanie existujúcich dát a tvorbu regionálnych informačných systémov o VD.

Dáta o aktuálnej účasti dospelých na vzdelávaní sa dajú práve na regionálnej a miestnej úrovni vhodne dopĺňať pomocou prieskumov, ktoré nie sú finančne náročné a poskytujú orientáciu v oblasti vzdelávania dospelých. Na regionálnej úrovni odporúčame urobiť prehľad o VD, napr. o ponuke vzdelávania pre dospelých, o poskytovateľoch aj participujúcich vo vzdelávaní dospelých, o formách poskytovania VD a aktuálnych témach. Pre prijímanie akýchkoľvek strategických rozhodnutí o VD sú takéto informácie kľúčové. Pri realizovaní takýchto prieskumov odporúčame vychádzať z dotazníkov existujúcich prieskumov¹.

Prieskumom a rozhovormi s pracovníkmi v regiónoch v 2018/2019 sme zistili, že mnohé VÚC uvažujú o zriadení analytických oddelení pre zber regionálnych dát. Vyžiadala si ich prax a potreba podrobnejšieho členenia informácií, než samosprávam poskytuje Štatistický úrad. Pre efektívnejší manažment VD v regiónoch odporúčame rozoznanie potreby kapacít aj pre spracovanie a využitie už existujúcich zdrojov dát².

¹ dotazníky LFS a AES sú dostupné na:

https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/Annexes/trng_aes_12m0_esqrs_sk_an1.pdf

² ŠÚ SR, UPSVAR, CVTI, Eurostat, OECD

Financovanie vzdelávania dospelých

Na implementáciu stratégie celoživotného vzdelávania, resp. vzdelávanie dospelých nie sú cielene v štátnom rozpočte vyčlenené žiadne finančné zdroje. Z verejných zdrojov idú prostriedky na vzdelávanie v rámci aktívnych opatrení na trhu práce podľa zákona o zamestnanosti. Samosprávy podporujú aktivity v regiónoch vyhlásenými dotačnými schémami, v ktorých sa môže ojedinele vyskytnúť aj VD. Vzdelávacie aktivity pre dospelých sa realizujú najmä v rámci podpory z rôznych programov, napr. v ďalšom vzdelávaní (OP IZ), regionálnom rozvoji (IROP), kultúre (Kreatívna Európa) a osвете (Erasmus+), podpore podnikateľov (OP VaI), poľnohospodárov (PRV) a pod. Vo veľkej miere sa na podporu týchto programov VD využívajú prostriedky z EŠIF a z programov riadených agentúrou Európskej komisie EACEA na podporu vzdelávania študentov, dobrovoľníkov, občanov, mládeže a dospelých.²⁰

Podľa štatistiky AES z roku 2016 vieme, že väčšina vzdelávacích aktivít a času vzdelávania bola venovaná vzdelávaniu v zamestnaní. Z toho sa dá usudzovať, že najväčšiu časť vzdelávania dospelých financujú zamestnávateľia. Ďalšiu časť si platia účastníci sami, ale to je pomerne malý podiel.

Na národnej úrovni sa financovania vzdelávania dospelých dotýka Implementačný plán k Národnému programu výchovy a vzdelávania. Na rok 2020 sa uvádza úloha: "Zavedenie finančného nástroja na podporu ďalšieho vzdelávania, tj Pilotné overenie a následné zavedenie tzv. individuálnych vzdelávacích účtov. Ustanovenie podmienok a postupov zavedenia, ako aj administrácie individuálnych

²⁰ EACEA (Education, Audiovisual and Culture Executive Agency), https://eacea.ec.europa.eu/homepage_en

vzdelávacích účtov v hodnote 200 eur²¹ pre jednotlivcov mimo formálneho vzdelávania a 25 % odpočtu výdavkov na vzdelávanie zamestnancov od základu dane pre firmy." S navrhovaným financovaním VD musí ísť ruka v ruke aj dodržiavanie štandardov kvality VD.

Na regionálnej úrovni odporúčame popri vyššie navrhovaných zámeroch financovania VD, uvažovať aj o iných možnostiach financovania. Odporúčame, aby:

- samosprávy naplánovali vlastné finančné zdroje na vytvorenie a udržanie základnej štruktúry VD (oddelenie, pracovníci, aktivity, a pod.)
- samosprávy pripravili mechanizmus na krytie vybraných aktivít VD z vlastných zdrojov (dotačný systém), ako aj zapojením napr. sponzorov (firmy, nadácie, programy) na regionálnej, národnej aj medzinárodnej úrovni
- poskytovatelia VD v spolupráci so samosprávami, zamestnávateľmi, ÚPSVAR a i. efektívne zdieľali existujúce vzdelávacie kapacity ako sú priestory, vybavenie, lektori všetkých zapojených kľúčových hráčov a pod.
- poskytovatelia vykonali finančnú analýzu vzdelávacích výsledkov na získanie dôkazov o prínosoch VD a použili výsledky ako nástroj na presvedčenie možných sponzorov, či samosprávy o význame financovania vzdelávania dospelých (napr. ich uplatnenie po ukončení vzdelávania a pod.).

Strategický cieľ 2 – kvalitné vzdelávanie dospelých

Kvalita vzdelávania dospelých

Nakoľko je poskytovanie vzdelávania dospelých (resp. mimoškolského vzdelávania) voľnou živnosťou, vzdelávacie podujatia môže v súčasnosti organizovať a poskytovať hocikto bez ohľadu na to, či má vyhovujúce priestorové, materiálne – technické alebo personálne zabezpečenie. Nie sú stanovené ani minimálne štandardy kvality vzdelávacej inštitúcie, ale ani minimálne štandardy pre lektorov vzdelávania dospelých.

Akreditácia VD

Kvalita programov VD je aktuálne zabezpečovaná akreditáciami vzdelávacích programov na viacerých ministerstvách (MŠVVŠ SR, MK SR, MV SR, MZ SR, MPRV SR, MPSVR SR ai). Je v tejto súvislosti potrebné uviesť, že rezorty majú svoje vlastné požiadavky na akreditáciu, čo kritizovali predstavitelia vzdelávacích inštitúcií v našom prieskume 2018/2019. Napríklad majú rozdielne požiadavky na kvalifikáciu vzdelávateľov. Závisí to od obsahu vzdelávania, zamerania, úrovne obsahu programu, cieľovej skupiny, profilu absolventa a podobne. Napríklad Národný inšpektorát práce či Ministerstvo

²¹ Pre porovnanie v Estónsku sa na vzdelávanie z Fondu poistenia v nezamestnanosti dá čerpať suma 2500 Eur/osobu počas 3 rokov na vzdelávacie aktivity pre nezamestnaných i zamestnaných ľudí, viď príspevok T. Jääger v prílohe správy

vnútra SR – Prezídium hasičského a záchranného zboru vyžadujú, aby lektori pôsobiaci v ich oblasti, boli absolventmi akreditovaného programu MŠVVŠ SR. V iných prípadoch však platí, že každý, kto má odborný kvalifikačný predpoklad, môže byť lektorom vzdelávania dospelých resp. ďalšieho vzdelávania.

Čiastočné zjednodušenie administrácie v rámci akreditovaných programov na MŠVVŠ SR by malo zabezpečiť chýšané rozšírenie súčasných funkcionalít Informačného systému ďalšieho vzdelávania (ISĎV). Vedenie dokumentácie v elektronickej podobe, prepojenie registra účastníkov ďalšieho vzdelávania a ich hodnotenia kvality vzdelávacieho programu, a pod. a ich zavedenie do legislatívy môžu výrazne ovplyvniť kvalitu VD na Slovensku.

Návrhom na posilnenie kvality VD na národnej úrovni je zjednotenie požiadaviek a kritérií pre akreditácie neformálnych vzdelávacích programov, aby sa znížila administratívna záťaž pre poskytovateľov, ktorí si potrebujú dať akreditovať vzdelávacie programy na viacerých ministerstvách.

Kvalita VD ďalej závisí od kvality pracovníkov vo VD. Navrhujeme zaviesť systém certifikácie lektorov. Zvyšovanie kompetencií učiteľov/lektorov vo VD môžu posilniť aj skúsenosti získané u partnerov v zahraničí, preto mobility a spoluprácu považujeme za účinný nástroj na zvyšovanie kvality lektorov.

Správa o zabezpečovaní kvality odborného vzdelávania a prípravy v SR 2020²² uvádza, že v rámci ďalšieho odborného vzdelávania a prípravy (ĎOVP) zabezpečovaného na SOŠ a COVP sa aplikuje niekoľko nástrojov na zabezpečovanie kvality. Patrí medzi nich Slovenský kvalifikačný rámec a Národná sústava kvalifikácií SR²³, zabezpečovanie aktuálnosti vzdelávacieho obsahu, kvalita lektorského zabezpečenia a úroveň organizačného a materiálno-technického zabezpečenia vzdelávania.

Pri stanovení kritérií kvality je možnosť inšpirovať sa hodnotiacimi postupmi, ktoré sú vypracované v rámci systému hodnotenia kvality v odbornom vzdelávaní, EQAVET a pri mobilitách v odbornom vzdelávaní ECVET.²⁴

Kultúrno-osvetové vzdelávacie činnosti sú vysoko zastúpené čo do počtu podujatí aj počtu účastníkov dospeléj populácie. Majú svoje významné postavenie vo VD, najmä v procese „učiť sa učiť“, a preto je dôležité venovať zvýšenú pozornosť kvalite kultúrno-osvetových vzdelávacích aktivít. Povinnosť

²² Správa o zabezpečovaní kvality odborného vzdelávania a prípravy v SR 2020, Kol. autorov, ŠIOV, 2020

²³ dtto, str. 27; **SKKR** je nástroj, ktorý na základe vopred stanovených kritérií priradzuje určitú úroveň jednotlivým kvalifikáciám, ktoré možno získať v SR. Národné kvalifikácie a rôzne cesty ich získavania (formálne a neformálne vzdelávanie, informálne učenie sa) sa vďaka nemu stávajú zrozumiteľnejšie, porovnateľnejšie, prehľadnejšie a transparentnejšie. Slovenský kvalifikačný rámec má, rovnako ako Európsky kvalifikačný rámec, osem úrovní.

NSK je verejný register, ktorý obsahuje opisy kvalifikácií uznávaných na Slovensku. Jeho zámerom je vytvoriť jednotný a transparentný systém uznávania kvalifikácií. Vychádza z predpokladu, že zručnosti, vedomosti a kompetencie, ktoré sú potrebné na získanie kvalifikácie, je možné získať rôznymi cestami vzdelávania a učenia sa.

²⁴ ECVET <https://www.erasmusplus.sk/ecvet/>, a EQAVET: <https://www.eqavet.eu/EU-Quality-Assurance/For-VET-Providers/Monitoring-your-System/Evaluation/EQAVET-Indicators>

zabezpečiť kvalitu aktivít má zo zákona č. 189/2015 Z.z. o kultúrno-osvetovej činnosti zriaďovateľ kultúrno-osvetového centra, čím je podľa tohto zákona ústredný orgán štátnej správy, samosprávny kraj alebo obec. Podľa informácií získaných prieskumom napr. KOS Nitra predkladá plán aktivít KOS na schválenie kultúrnemu odboru Nitrianskeho samosprávneho kraja.

Kvalitu VD by mala garantovať akreditácia VD, ale ani tá nedokáže zabezpečiť, aby akreditované kurzy boli kvalitne realizované. Navyše mnoho kurzov nespadá medzi kurzy, pre ktoré s udeľuje akreditácia,²⁵ ako sú napr. vzdelávacie programy zamerané na mäkké zručnosti, či jazykové kurzy. Čo automaticky neznamená, že takéto vzdelávanie nemôže dosahovať kvalitatívnu úroveň. Vzniká otázka ako sa dá merať kvalita programov neformálneho vzdelávania, ktoré nemajú akreditáciu? Na meranie kvality vzdelávacích programov sa môžu použiť kritériá, na ktorých sa kľúčoví hráči a regionálni partneri zhodnú. Dôležité je, aby sa o finančnú podporu z verejných zdrojov mohli uchádzať iba tí poskytovatelia VD, ktorí preukážu kvalitu svojich vzdelávacích aktivít.

Zabezpečovanie kvality vzdelávania dospelých je problematika, ktorá si zasluhuje pozornosť na úrovni vlády Slovenskej republiky. Závazky v tejto oblasti obsahovalo Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky na roky 2016-2020²⁶, ktoré však neboli naplnené. Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2020-2024 sa konkrétne o kvalite VD nezmieňuje.²⁷ Hovorí však o novom definovaní ďalšieho vzdelávania. Medzi hlavné kritériá pri budovaní konceptu celoživotného vzdelávania budú patriť kvalita, uplatniteľnosť a dostupnosť. Obsahuje tiež množstvo opatrení v oblasti vzdelávania dospelých. Bude potrebné priebežne monitorovať ich plnenie a hľadať možnosti ako prispieť k ich implementáciám.

Validácia výsledkov neformálneho vzdelávania informálneho učenia sa

Slovensko, ako členská krajina Európskej únie, zatiaľ nespĺnilo záväzok týkajúci sa zavedenia relevantných usmernení k validácii neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa (VNIU) v odporúčanom termíne do roku 2018.²⁸ Neformálne vzdelávanie nemá svoje spoločenské uznanie,

²⁵ Správa o zabezpečovaní kvality odborného vzdelávania a prípravy v SR 2020, ŠIOV, 2020, str. 30.

„Na akreditáciu ďalšieho vzdelávania na MŠVVŠ SR nie je možné predkladať vzdelávacie programy, pri ktorých chýba nadväznosť na výkon pracovnej činnosti v určitom povolání, programy zamerané na získanie všeobecných kompetencií, napr. všeobecne zamerané počítačové vzdelávacie programy, vzdelávacie programy zamerané na získanie komunikačných a iných „mäkkých“ zručností, všeobecných manažérskych zručností a pod. a iné všeobecne zamerané vzdelávacie programy. S účinnosťou od 1. 6. 2017 ani žiadne jazykové vzdelávacie programy a odborne zamerané jazykové vzdelávacie programy.“

²⁶ Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky (2016-2020) <https://www.vlada.gov.sk/programove-vyhlasenie-vlady-sr-na-roky-2016-2020/>, v ktorom sa konštatuje, že „Vláda v oblasti ďalšieho vzdelávania:

- pripraví nový zákon o ďalšom vzdelávaní a uznávaní výsledkov ďalšieho vzdelávania, ktorý bude obsahovať systémové zmeny v oblasti ďalšieho vzdelávania zamerané na zvýšenie jeho kvality, ako i zvýšenie účasti dospelých na ďalšom vzdelávaní a možnosti získania kvalifikácie v ďalšom vzdelávaní;
- vytvorí podmienky pre funkčný systém uznávania kvalifikácií;
- podporí prostredie pre uznávanie výstupov neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa prostredníctvom Národnej sústavy kvalifikácií vrátane úprav príslušnej legislatívy;
- zabezpečí pravidelné sledovanie zmien a vývoja potrebných zručností pre 21. storočie za účelom lepšieho zacielenia vzdelávacích programov ďalšieho vzdelávania.“

²⁷ <http://www.culture.gov.sk/programove-vyhlasenie-vlady-180.html>.

²⁸ Validácia výsledkov neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa v SR (kol. autorov), Bratislava, ŠIOV, 2016, https://www.erasmusplus.sk/uploads/publikacie/analiza_validacia_vysledkov_neformalnego_vzdelavania_a_informalnego_ucenia_4377.pdf Popri všeobecných princípoch a odporúčaní uvádzajú autori aj ďalšie, ktoré sú odvodené z analýzy súčasného stavu validácie NIU na Slovensku a ktoré považujeme za komplexne spracované:

jeho akceptácia zamestnávateľmi je na Slovensku nízka a nie je zabezpečená validácia jeho výsledkov. Pre uznávanie kvalifikácií získaných neformálnou a informálnou cestou vznikli kvalifikačné štandardy²⁹, ktoré však zatiaľ neboli uvedené do praxe.

Ak chceme, aby sa zvýšil význam vzdelávania dospelých, ktoré prebieha predovšetkým formou neformálneho vzdelávania, je potrebné zabezpečiť jeho kvalitu a uvažovať aj o možnosti dosiahnuť pomocou VD zvýšenie nielen kvalifikácie ale aj stupňa vzdelania. V tomto smere existujúca právna úprava ide proti odporúčaniam vydaným Európskym parlamentom a Radou EÚ pre oblasť VNIU.³⁰

Považujeme za potrebné upriamiť pozornosť aj na meranie kvality výsledku vzdelávania, teda uskutočnených vzdelávacích aktivít, od ktorých sa odvíjajú prínosy VD pre región. Prínosy môžu byť rôzne, môžu sa týkať zlepšenej možnosti zamestnať sa, zlepšenej kvality života, ale aj upevňovania zdravia, rozvíjania záujmov, rastu cestovného ruchu a v konečnom dôsledku zlepšenia hospodárskeho rastu regiónu. Odporúčame, aby regióny

Príklad dobrej praxe z Trenčianskeho kraja

TSK zavádza systém manažérstva kvality na stredných školách vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti v rámci projektu „HOM – hodnotenie, odmeňovanie, motivácia“ podporeného z Európskeho sociálneho fondu. Vhodným nástrojom zabezpečovania kvality a rozvoja je metóda peer review. Metóda vzájomného hodnotenia môže stavať na aktivitách v oblasti kvality, ktoré sa už používajú v inštitúciách a u poskytovateľov OVP, je efektívna z hľadiska nákladov a posilňuje vytváranie sietí a výmenu skúseností medzi poskytovateľmi OVP. Túto metódu začal TSK v školskom roku 2018/2019 pilotne overovať na jednom gymnáziu a jednej strednej odbornej škole v regióne.

V školskom roku 2019/2020 sa zavádza metóda peer review aj na ostatných školách v TSK. Hlavnými aktérmi v procese zavádzania kvality na školách sú práve pedagogickí a odborní zamestnanci škôl. V rámci projektu HOM bola vytvorená sieť školských koordinátorov kvality pôsobiach na každej škole. Koordinátori absolvovali školenie, ktorým si rozšírili profesijné kompetencie z oblasti zabezpečovania kvality vo vzdelávaní, nastavovania indikátorov, zoznámili sa s procesmi sebahodnotenia škôl – s ich spôsobmi, metódami a formami, ako aj s procesmi vonkajšieho hodnotenia. Školenia zabezpečuje ŠIOV na základe memoranda o spolupráci medzi ŠIOV a TSK zo začiatku 2020. Projekt umožní nastaviť procesy vzájomného hodnotenia, vybrať jednotlivých aktérov v zabezpečovaní kvality, upevniť pozíciu koordinátorov kvality v rámci škôl a vypracovať akčné plány na zlepšenie procesov na škole (návrh vlastného systému riadenia kvality). Zavedením systému vzájomného hodnotenia TSK sleduje zvýšenie atraktivity a konkurencieschopnosti stredných škôl v kraji. Ostáva pevne veriť, že dobré skúsenosti sa prenesú aj do ďalšieho odborného vzdelávania (ĎOVP), teda do odborného vzdelávania dospelých.

a) Zabezpečiť **rovnosť príležitostí pre validáciu NIU**; b) Vytvoriť **otvorený a priepustný systém vzdelávania**, v ktorom bude validácia NIU integrálnou účasťou celého systému; c) Vytvoriť koncept **dlhodobého prístupu** k vzdelávaniu dospelým; d) Lepšie **integrovat procesy validácie do politik celoživotného vzdelávania** a uplatňovať vzdelávacie výstupy vo všetkých formách vzdelávania; e) **Zvýšiť propagáciu** a informácie o možnostiach procesu validácie, aj prostredníctvom služieb kariérového poradenstva; f) Pripraviť nové **právne akty o validácii**; g) Zadefinovať a presadiť **úlohu sociálnych partnerov a ostatných aktérov pri validácii**; h) **Zjednodušiť a rozvíjať procesy validácie** prostredníctvom registra kvalifikácií; i) Vytvoriť jednoznačné a **transparentné kritériá financovania** VNIU pre efektívne využitie zdrojov; j) Zabezpečiť, aby **hodnotiaci proces** pre validáciu umožňoval platné, transparentné a konzistentné meranie zručností a kompetencií; k) **Diverzifikovať možnosti vzdelávania** pre vyššiu geografickú mobilitu pracovnej sily; l) Procesy validácie treba preskúmať a prispôbiť, aby poskytovali väčšiu **validitu kvalifikácií**; m) Dosiahnuť vysokú **kompetentnosť hodnotiteľov** a poskytnúť im špecializovanú odbornú prípravu; n) Validácia prináša výhody, ale má aj svoju **cenu**; o) V každom prípade sa očakávané prínosy dostavia len v prípade, ak procesy a prax validácie prebehnú vo vysokej **kvalite**.

²⁹ www.kvalifikacie.sk

³⁰ Validácia výsledkov neformálneho a informálneho učenia sa, kol. autorov, ŠIOV, 2016, str. 26

venovali prínosom VD dostatočnú pozornosť a zvažovali ich význam pre rozvoj regiónu.

Na regionálnej úrovni je dôležité dohodnúť medzi poskytovateľmi VD kritériá, ktorými sa bude merať kvalita poskytovaných vzdelávacích služieb. Neformálne vzdelávanie, ktoré je podporené z verejných zdrojov vrátane EŠIF, by malo spĺňať dohodnuté kritériá kvality. Preto odporúčame, aby sa o finančnú podporu z verejných zdrojov mohli uchádzať iba také vzdelávacie inštitúcie, ktoré vedia zabezpečiť stanovené kritériá kvality, ako napr.:

- mať skúsenosti s poskytovaním vzdelávania dospelých
- poskytovať štruktúrovaný vzdelávací program
- školenia zabezpečovať lektormi, ktorí absolvovali kurz „Lektor“ alebo majú min 3-ročnú prax
- mať k dispozícii vlastné alebo prenajaté priestory na vzdelávanie zodpovedajúcej kvality
- prevádzkovať funkčnú webovú stránku s aktuálnymi informáciami o poskytovaných kurzoch
- viesť štatistiku o vyškolených dospelých a využití získaného vzdelania účastníkmi v praxi
- spolupracovať s inými vzdelávacími organizáciami
- mať k dispozícii referencie od účastníkov a partnerov, prípadne objednávateľov VD a.

Splnenie viacerých z uvedených kritérií by malo garantovať minimálnu kvalitu neformálneho vzdelávania.

Odporúčame, aby samosprávy venovali dostatočnú pozornosť aj prínosom VD, zvažovali ich význam pre rozvoj regiónu a získavali relevantné údaje od poskytovateľov vzdelávania.

Ako by vzdelávacie inštitúcie mohli merať prínosy VD? Napr.:

- zdefinovať merateľné ukazovatele (napr. vzdelávacie výstupy) na meranie progresu účastníkov vzdelávania v závislosti od typu vzdelávania
- zostavovať správy o získaných zručnostiach (napr. na základe sebahodnotenia a/alebo externého hodnotenia) a na základe výsledkov prípadne pripraviť návrhy na zlepšenie vzdelávacieho programu
- ak sa dá, sledovať ďalšie uplatnenie absolventov VD.

Na základe vyhodnotenia informácií o dosiahnutých výsledkoch od vzdelávacích inštitúcií navrhujeme pripraviť správu o benefitoch VD a informovať o nich všetkých kľúčových hráčov, prípadne sponzorov.

Strategický cieľ 3 – vzdelávanie dospelých dostupné v regiónoch

Dostupnosť VD v regiónoch

Dostupnosť VD v regiónoch je jedným z hlavných cieľov nášho projektu. Všíkali sme si preto, aké kompetencie majú samosprávy vo VD. V zákone o samospráve vyšších územných celkov, ako aj v zákone o podpore regionálneho rozvoja nachádzame oporu pre iniciatívy v oblasti VD. Zákon 302/2001 Z.z. o VÚC, čl. 4 hovorí, že „(VÚC) utvára podmienky na rozvoj výchovy a vzdelávania najmä v stredných školách a na rozvoj ďalšieho vzdelávania.“ Vzdelávanie dospelých sa uvádza vo viacerých strategických dokumentoch vyšších územných celkov.

Mestá majú podľa Zákona č. 369/1990 Z. z. o obecnom zriadení § 4 Samospráva obce bod h) povinnosť utvárať a chrániť zdravé podmienky a zdravý spôsob života a práce obyvateľov obce, chrániť životné prostredie, ako aj utvárať podmienky na zabezpečovanie zdravotnej starostlivosti, na vzdelávanie, kultúru, osvetovú činnosť, záujmovú umeleckú činnosť, telesnú kultúru a šport. Vzdelávanie dospelých, ani ďalšie či celoživotné vzdelávanie sa v zákone doslovne neuvádzajú, avšak vzdelávanie ako také možno (a treba) chápať v celej šírke.

Zjednodušene by sme mohli povedať, že VÚC majú v regióne prednostne organizovať stredné školstvo (ISCED 2-4) a mestá zasa predprimárne a základné školstvo (ISCED 0-2). Avšak formulácia vzdelávania v kompetenciách samospráv nie je limitovaná iba na školské formálne vzdelávanie, ale možno ju chápať v širšom slova zmysle, včítane vzdelávanie dospelých. Z prieskumu vyplynulo, že miera, do akej si pracovníci samospráv uvedomujú význam VD pre rozvoj regiónu, je individuálna.

V správe sa snažíme poukázať na to, že vzdelávanie je potrebné vnímať komplexne/holisticky. Aj na ZŠ a SŠ sa vzdelávajú dospelí napr. v druhošancovom vzdelávaní, či v externých formách vzdelávania alebo v špecializovaných vzdelávacích programoch. VŠ v meste/ regióne vychovávajú odborníkov pre prax a svojim zameraním môžu napomôcť stabilizácii mladých ľudí v regióne. Neziskové organizácie, CĎV, UTV a súkromní poskytovatelia VD poskytujú vzdelávanie pre dospelých z regiónu/mesta. Vhodnou kombináciou je

Príklad dobrej praxe na spoluprácu medzi samosprávou a MVO

Agentúra práce Banskobystrického samosprávneho kraja (AP BBSK) vznikla so zámerom prispieť k zladeniu nerovnováhy medzi dopytom a ponukou na trhu práce. Agentúru vrátane tréningového a poradenského centra založil BBSK spoločne s organizáciou Človek v ohrození a funguje od januára 2020 v Lučenci. Agentúra práce má za cieľ pripravovať na pracovný trh dlhodobo nezamestnaných a sociálne vylúčených ľudí, ktorí stratili návyky a zručnosti, prípadne ich nikdy nezískali. Lučenec je jeden z okresov s najvyššou nezamestnanosťou, je geografickým centrom južnej časti BBSK a pôsobisko podnikov rôzneho zamerania s dobrou dopravnou dostupnosťou. Kraj vložil do agentúry jednorazový vklad 100-tisíc eur a agentúra má v pláne ďalej sa rozrastať.

<https://www.agenturapracebbsk.sk/index.html#ponuka-prace>

Príklad dobrej praxe na vytváranie databázy poskytovateľov VD z Estónska

Evidencia kvalitných poskytovateľov VD v regiónoch je zabezpečená vytvorenou databázou. Parametre databázy pripravili pracovníci samosprávy a záujemcovia o zákazky vo VD financované z verejných zdrojov (vrátane eurofondov) sa sami zapisujú do databázy. Prihlásením sa na stránke obce, vytvorí databázu poskytovateľov, ktorá slúži ako informačný zdroj na regionálnej úrovni.

možné využiť tieto služby na výchovu odborníkov, ktorí sú v regióne potrební. Tieto vzdelávacie možnosti si vyžadujú celostné chápanie vzdelávania, jeho manažovanie v regiónoch spoluprácou medzi objednávateľmi a dodávateľmi VD, teda spoluprácou medzi kľúčovými hráčmi v regióne vrátane vzdelávania nezamestnaných, ktoré je organizované ÚPSVAR.

Na samosprávach sa VD nezaobrá žiaden konkrétny odbor či oddelenie. Ako vyplynulo z prieskumu uskutočneného v rámci tohto projektu v roku 2018/2019 (viď Monitorovacia správa), používaná terminológia a definície, napr. kľúčové kompetencie vo vzdelávaní nie sú pracovníkom samospráv známe. Navrhujeme, aby Odbor celoživotného vzdelávania na MŠVVŠ SR komunikoval s odbormi/oddeleniami školstva na samosprávach, informoval pracovníkov samospráv o nových európskych trendoch vo VD vrátane terminológie a prípravy národných dokumentov.

Napríklad už niekoľko rokov rezonuje vo vzdelávaní problematika zručností a kľúčových kompetencií. Odporúčame, aby MŠVVŠ SR informovalo odbory školstva na samosprávach o zavádzaní pojmu zručnosti/ osvojenie si zručností pre lepšie uplatnenie sa na trhu práce. O tejto úlohe ministerstva, ako aj o význame mapovania zručností, ktoré umožňujú lepšiu komunikáciu so zamestnávateľmi pri definovaní budúcich vzdelávacích potrieb sa hovorí aj v Národnej stratégii zručností pre SR³¹. Na základe našich zistení v regiónoch môžeme konštatovať, že VD by sa dalo efektívnejšie mapovať aj poskytovať práve na regionálnej úrovni. Vyplýva to predovšetkým z adresnejšej informovanosti o možnostiach vzdelávania dospelých so zameraním na jednotlivé cieľové skupiny na úrovni menších územných celkov. V záujme zabezpečenia dostupnosti VD na regionálnej úrovni je potrebné prevádzkovo-administratívne zabezpečiť túto tému na úrovni samosprávy. Odporúčania, ktoré na regionálnej úrovni ponúkame, vyplynuli z prieskumu v regiónoch v 2018/2019, sú doplnené o skúsenosti domácich a zahraničných expertov a o odporúčania EÚ, UNESCO, OECD.

Príklad dobrej praxe – Mesto Trnava

V rámci projektu financovaného z EŠIF, sa na novovybudovanej MŠ pri ZŠ na Gorkého ul. zriadi Centrum vzdelávania s viacerými funkciami: bude poskytovať aj kurzy pre rómske matky (výhľadovo možnosť dokončenia ZŠ, iné kurzy pre dospelých). MŠ by mala začať pracovať v septembri 2020.

Príklad dobrej praxe z Hornej Nitry (TSK)

Odporúčanie na spoluprácu kľúčových hráčov v oblasti VD. Pri riešení špecifických problémov spojených so vzdelávaním dospelých, ako je napr. hľadanie nového uplatnenia obyvateľov Hornej Nitry (TSK) po zrušení uhoľného priemyslu je potrebné zapájať viacerých kľúčových hráčov do poskytovania rekvalifikácií a kurzov na získanie nových zručností. TSK zriadi Hornonitrianske centrum vzdelávania v areáli na Vinohradníckej ulici v Prievidzi. Cieľom tohto projektu je vytvoriť na Hornej Nitre priestor, kde bude možné nájsť viacero spôsobov, ako sa vzdelávať a rozvíjať. Súčasťou tohto komplexu bude aj priestor pre celoživotné a záujmové vzdelávanie, včítane kariérového poradenstva. V areáli bude umiestnená aj Stredná zdravotnícka škola.

³¹ Stratégia zručností OECD pre SR: Posudok a Odporúčania, OECD 2020, str. 4 <https://www.oecd.org/employment/oecd-skills-strategy-slovak-republic-bb688e68-en.htm>

Na národnej úrovni navrhujeme, aby Odbor celoživotného vzdelávania na MŠVVŠ SR komunikoval s odborními školstva na samosprávach, informoval pracovníkov samospráv o nových európskych trendoch, dokumentoch a použitej terminológii a ich pretavení do národných dokumentov.

Na regionálnej úrovni odporúčame pre zabezpečenie VD nasledujúce kroky:

1/ Pre zabezpečovanie agendy VD v regiónoch je potrebné **určiť pracovníka, vytvoriť útvar, alebo zvoliť dodávateľa**, ktorý sa bude problematike VD venovať. Ideálne je vytvoriť namiesto oddelenia školstva oddelenie vzdelávania, kde sa budú riešiť problémy všetkých stupňov vzdelávania a pracovníci oddelenia vzdelávania budú o nich informovaní, budú im rozumieť a vedieť sa k nim relevantne vyjadriť, napr. k druhošancovému vzdelávaniu dospelých na ZŠ či SŠ, ku kľúčovým kompetenciám VD a pod.

VD v celostnom ponímaní, ako súčasť celoživotného vzdelávania, sa realizuje na ZŠ, SŠ, VŠ, verejnými aj súkromnými poskytovateľmi. Ak chceme mať o VD prehľad, musíme si všímať všetkých poskytovateľov. Z toho vyplýva, že je žiadúce, aby na samosprávach bolo podporované budovanie takých kapacít, ktoré sa budú venovať **celoživotnému vzdelávaniu v plnom slova zmysle**, či už vo forme vyškolených tímov, alebo expertných skupín, podporujúcich dlhodobé riešenia na úrovni formálneho alebo neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa. Dôležité je, aby kľúčoví hráči navzájom spolupracovali a mali prehľad o tom, kto čo robí a ako tieto aktivity navzájom súvisia.¹

2/ Úlohou zriadených kapacít **nie je organizovanie VD v regióne, ale koordinovanie VD**. Predpokladom je získaný prehľad o existujúcej situácii vo VD, či v regióne prebieha, kto ho poskytuje, v akých formách, kto ho navštevuje a prečo. Taktiež je potrebné mapovať potreby vzdelávania dospelých v regióne vo vzťahu k rozvoju regiónu. Odporúčame robiť **prieskumy vzdelávacích potrieb dospelých**.

Na VÚC sa odborným vzdelávaním včítane odborným vzdelávaním dospelých zaoberajú Krajské rady pre OVP. Ich členovia zastupujú celé spektrum inštitúcií podieľajúcich sa na koordinácii odborného vzdelávania a prípravy pre trh práce. Krajská rada operatívne reaguje na potreby podnikateľskej sféry v oblasti vzdelávania v regióne. Na zasadnutiach Krajskej rady sa vytvára priestor na odbornú diskusiu všetkých zainteresovaných strán, aby sa odborné vzdelávanie stále viac prispôbovalo potrebám praxe¹. Odporúčame, aby sa podobné poradné orgány zriadili aj pre iné typy VD.

3/ Odporúčame samosprávam zabezpečiť vytvorenie, udržiavanie a aktualizovanie **databázy vzdelávacích podujatí** zverejnenej na webovej stránke samosprávy, kde si záujemcovia o vzdelávanie môžu nájsť základné informácie o kurze, ktorý by chceli, alebo mali absolvovať. Podobne ako sa na stránkach samosprávy uvádzajú divadelné predstavenia, koncerty, výstavy a iné podujatia.

Podobne odporúčame vytvoriť **databázu poskytovateľov VD**, ktorí sa chcú uchádzať o zákazky vzdelávania financované z verejných zdrojov (napr. rekvalifikačné kurzy objednávané cez ÚPSVAR). Je možné vytvoriť na webe priestor, kde sa záujemcovia o zákazky môžu sami zapisovať a poskytovať o sebe údaje, ktorých splnenie sa bude

považovať za potrebné pre poskytovanie kvalitného VD. Databáza môže byť verejne prístupná na webe, čo posilní **transparentnosť** napríklad pri výbere poskytovateľov pre zákazky z verejných zdrojov.

4/ Keďže medzi poskytovateľov VD patria rôzne subjekty - ZŠ a SŠ, ktoré riadia samosprávy, VŠ, zamestnávateľia a poskytovatelia s rôznym statusom, bolo by vhodné zistiť aké majú problémy a očakávania od regionálnej/miestnej samosprávy a čo navrhujú pre zlepšenie poskytovania VD v regióne. Ak sa vytvorí potrebná vôľa, odporúčame zriadiť **neformálnu platformu poskytovateľov VD**, ktorá bude diskutovať o návrhoch a požiadavkách so samosprávou aj zamestnávateľmi.

5/ Pre obyvateľov je dobré vedieť aký rozvoj sa v regióne plánuje, aké zručnosti budú potrebné pre uplatnenie sa v regióne v blízkej budúcnosti a kde ich môžu získať. Tieto informácie by spolu s informáciami o možnostiach vzdelávania a uplatnenia mohli získať v kariérových poradenských centrách. Mnohé mestá poskytujú poradenské služby v oblasti financií, či práva. Bolo by vhodné zlúčiť poradenské služby vrátane **kariérového poradenstva** do jedného pracoviska a poskytovať integrované poradenstvo, ktoré bude všeobecne **dostupné**, ako to plánuje napr. TTSK.¹

6/ VD musí byť dostatočne **flexibilné** na to, aby bolo čo najdostupnejšie pre rôzne cieľové skupiny učiacich sa. Pri organizácii VD je potrebné dbať na to, aby poskytovatelia ponúkali flexibilitu v obsahu vzdelávania, v čase vzdelávania, vo forme vzdelávania, v metodike vzdelávania. Je na poskytovateľoch VD, aby dokázali ponúknuť čo najširšiu paletu možností VD.

7/ Obzvlášť dôležité je zabezpečiť **dostupnosť informácií o VD pre znevýhodnené skupiny obyvateľstva**. Informácie musia byť distribuované tak, aby sa k znevýhodneným skupinám dostali. V tomto zmysle bude potrebné zabezpečiť asistenciu pre znevýhodnené skupiny, či už zo strany ÚPSVARu, školy alebo samosprávy. V záujme absolvovania vzdelávania potrebujú mať znevýhodnené skupiny zabezpečenú podporu aj počas vzdelávacieho procesu – poradenstvo, financie na presun, ap.

8/ Odporúčame samosprávam určiť miesto, kde bude väčšina vzdelávacích podujatí prebiehať -vzdelávacie centrum (môže to byť napr. budova ZŠ, VŠ, komunitné centrum, RRA,...). Je nanajvýš žiadúce vychádzať z už existujúcich podmienok, nie je potrebné zriaďovať nové centrá na zelenej lúke, keď mnohé už úspešne existujú. Cieľom je urobiť zo vzdelávacieho centra súčasť kultúrno-spoločenského vybavenia mesta/regiónu tak, ako k nim patrí úrad, škola, kostol, divadlo, múzeum, knižnica, tak aj vzdelávaciemu centru treba dať túto vážnosť.

9/ Propagácia VD je v regiónoch minimálna. Vyplýva to zo skutočnosti, že VD v regiónoch sa nikto systematicky nevenuje. Odporúčania k propagácii nájdete v samostatnej časti.

10/ Pri zabezpečovaní kvalitného VD je potrebná súčinnosť a spolupráca kľúčových hráčov (objednávateľov a poskytovateľov VD), medzi poskytovateľmi navzájom, ale aj spolupráca s inými regiónmi za účelom výmeny skúseností pri zabezpečovaní kvality VD.

¹ Správa o zabezpečovaní kvality odborného vzdelávania a prípravy v SR 2020, ŠIOV, 2020.

VD. Ide predovšetkým o výmenu informácií o osvedčených postupoch, veľakrát získanú aj od zahraničných partnerov v rámci spolupráce na projektoch. Je žiadúce vyhodnocovať aj kvalitu uskutočneného vzdelávania a sumárne informácie využívať na vyčíslenie prínosov VD pre región.

11/ V rámci zlepšenia **evidencie o vzdelávaní zameranom na posilňovanie kľúčových kompetencií, zvlášť občianskych kompetencií**, navrhujeme prijať určité opatrenia:

- oboznámenie sa pracovníkov na odboroch školstva v regiónoch s Odporúčaniami Rady EÚ o úlohe kľúčových kompetencií pre úspešný život v spoločnosti
- zaviazat' všetkých úspešných žiadateľov o finančnú podporu z fondov a verejných zdrojov, aby v záverečných správach a hodnoteniach projektov vykazovali počty dospelých účastníkov vzdelávania.

VD poskytované VŠ

VŠ majú inštitucionálny i personálny potenciál na to, aby dokázali exaktne identifikovať vzdelávacie potreby dospeléj populácie v regióne kde pôsobia a čiastočne ich uspokojovať v podobe formálneho aj neformálneho vzdelávania. V Národnom programe rozvoja výchovy a vzdelávania 2018-2027, tak ako aj v navrhovanej Vízii a stratégii rozvoja Slovenska do 2030 je úloha VŠ pri poskytovaní VD pre rozvoj regiónu zmienená.

Legislatívne je ukotvená možnosť formálneho vzdelávania dospelých externou (kombinovanou) formou štúdia v akreditovaných študijných programoch (podľa Zákona o VŠ) a v akreditovaných programoch ďalšieho odborného vzdelávania (podľa Zákona o celoživotnom vzdelávaní). Ide o spoplatnené formy štúdia. Počet študujúcich v externej forme štúdia klesá, a tým prestáva byť vzdelávanie dospelých pre VŠ rentabilné. Avšak externá forma štúdia umožňuje dospelým z praxe doplniť si akademické vzdelanie, a preto je potrebné vytvoriť flexibilné formy štúdia, aby boli čo najviac prepojené s praxou a aktuálnymi potrebami trhu práce.

V záujme naplňania tzv. tretieho poslania VŠ, v rámci ktorého by sa VŠ mali stať nielen centrami vedeckého poznania a vzdelávania, ale aj

Príklad dobrej praxe na Univerzite v Sheffielde/UK

<https://www.sheffield.ac.uk/dll/about>

Katedra ČŽV hrá kľúčovú úlohu pri dodržiavaní dlhodobého záväzku univerzity voči dospelým študentom. Ponúkame vzdelávanie študentom starším ako 21 rokov, ktorí nemajú štandardné kvalifikačné predpoklady pre vstup do väčšiny vzdelávacích programov. Naši zamestnanci majú mnohoročné skúsenosti s učením a vedením dospelých študentov a tešia sa, keď vidia úspechy dospelých študentov bez ohľadu na ich zázemie a predchádzajúce vzdelávacie skúsenosti. Vieme, čo znamená byť dospelým študentom. Vieme, že môžete byť zamestnaní, mať rodinu a iné záväzky, a preto vám poskytneme podporu, ktorú budete potrebovať pre dosiahnutie úspechu na zvolenej ceste.

Sme vstupnou bránou pre dospelých študentov, ktorí v súčasnosti nemajú kvalifikáciu na to, aby nastúpili na vysokoškolské štúdium. Ponukou širokého spektra diplomových odborov doplnených o „nultý ročník“ rozvíjame u študentov študijné návyky, vedomosti z odboru a vieru v úspech v riadnom štúdiu.

Príklad dobrej praxe: uzatvorené memorandá o spolupráci medzi samosprávou a VŠ

Memorandum je uzavreté s cieľom spoločne sa podieľať na rozvoji Banskobystrického samosprávneho kraja. Ide o partnerstvo - neformálnu spoluprácu strán memoranda, a to Úradu Banskobystrického samosprávneho kraja (ďalej Úrad BBSK), neziskovej organizácie Rozvojová agentúra Banskobystrického samosprávneho kraja, n.o. (ďalej RA BBSK), a verejnej vysokej školy Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici (ďalej UMB). Toto memorandum je založené na spolupráci v oblastiach, ktoré sú previazané s "Programovými prioritami pre dobrý kraj", hlavným programovým dokumentom pre sociálny a ekonomický rozvoj kraja na roky 2017-2022. Medzi hlavné oblasti spolupráce patria:

1. Spolupráca vo výskume a výmena informácií a poznatkov v oblasti:
 - a. oblasti vytvárania klastrových iniciatív,
 - b. rozvoja sociálnej ekonomiky a vytvárania sociálnych podnikov,
 - c. rozvoja cestovného ruchu (najmä oblasti destinačného manažmentu a marketingu, rozvoja kultúrnych inštitúcií, prírodného cestovného ruchu, objektov Svetového kultúrneho dedičstva UNESCO, geoturizmu a ostatných oblastiach rozvoja vidieka a prírodných území),
 - d. rozvoja informačných a komunikačných technológií.
2. Spolupráca pri riešení a implementovaní národných a medzinárodných výskumných projektov a projektov pre prax (vrátane diseminácie výsledkov výskumu).
3. Spoločný koordinovaný postup pri zakladaní nových odvetvových klastrov a spolupráca pri rozvoji nových študijných odborov;
4. Spolupráca pri zabezpečovaní stáží a praxe študentom s previazaním na ich vedecké a záverečné práce v inštitúciách v zriaďovacej pôsobnosti BBSK (RA BBSK, n.o., Krajskej organizácii cestovného ruchu, krajských sociálnych podnikoch a i.).
5. Spolupráca pri zisťovaní požiadaviek trhu práce na absolventov vysokých škôl, potrieb zamestnávateľov, vývoja uplatnenia absolventov v jednotlivých študijných odboroch a iných informácií potrebných pre potreby dlhodobého plánovania rozvoja vzdelávania a zamestnanosti na území kraja ako miesta života a zamestnania mladých ľudí.
6. Spolupráca pri prezentácii kraja a UMB na národných a medzinárodných podujatiach cestovného ruchu s cieľom zatriktívnenia kraja ako cieľového miesta cestovného ruchu a zároveň atraktívneho miesta pre štúdium na vysokej škole.
7. Spolupráca v oblasti podpory rozvoja dobrovoľníctva a vytvárania vzťahu študentov k práci pre komunitu.
8. Spolupráca pri zdieľaní výskumných dát a znalostí, vrátane údajov pre geografické informačné systémy (GIS).
9. Komunikácia vzájomných potrieb Úradu BBSK, RA BBSK, n.o. a UMB v iných oblastiach rozvoja BBSK a vysokoškolského vzdelávania.

<https://www.umb.sk/aktuality/banskobystricky-samospravny-kraj-bude-uzsie-spolupracovat-s-univerzitou-mateja-bela.html>

klúčovými subjektmi komplexnejšie chápanej vzdelanosti, kultúry a sociálneho rozvoja v regiónoch, v ktorých pôsobia, by sa mal zohľadniť tento rozmer ich aktivít v hodnotení univerzít.

Centrá ďalšieho vzdelávania (CĎV) realizujú VD na VŠ bez zedefinovania strategických cieľov. Odporúčame, aby práve tieto centrá pri napĺňaní svojho poslania zvažovali vyššiu mieru zapojenia dospelých do vzdelávania na vysokých školách zvažovaním viacerých možností, napr. inšpiráciou môže byť Katedra pre celoživotné vzdelávanie na Univerzita v Sheffielde.³² Pre posilnenie 3. úlohy univerzity pri rozvoji regiónu môžu CĎV zamerať svoje VD aj na rozvoj regiónu podľa špecializácie univerzít pôsobiacich v danom regióne.

Univerzity tretieho veku (UTV) by sa mali prednostne zameriavať na posilňovanie kompetencií seniorov potrebných pre ich udržanie sa na trhu práce, posilňovanie zdravia a pre zvyšovanie kvality života seniorov, ako to mnohé UTV na Slovensku robia.

Do realizácie neformálneho vzdelávania dospelých by mohli funkčne vstúpiť aj študenti niektorých študijných programov (andragogika, sociálna práca...), napríklad v rámci odborných praxí. Avšak zo štátneho rozpočtu sú alokované len prostriedky na zabezpečenie praxí študentov učiteľských študijných programov.

Odporúčame posilniť spoluprácu vysokých škôl v regióne, napr. s regionálnymi zamestnávateľmi, VÚC, SOŠ a i. a v spolupráci s nimi pripraviť pre región „na prax orientované študijné programy“. Zverejnený Návrh štandardov Akreditačnej agentúry to umožňuje¹.

Posilňovaniu spolupráce kľúčových hráčov v regióne so samosprávou môže napomôcť aj podpísanie písomnej dohody o spolupráci.

Vysokým školám odporúčame vytvoriť flexibilnejšie formy štúdia pre zamestnaných a prehodnotiť existujúce spoplatnenie externého štúdia, aby sa na štúdium hlásilo čo najviac dospelých záujemcov z praxe. Napr. Univerzita v Sheffielde/UK poskytuje vzdelávanie v 3 smenách, aby vyšla v ústrety časovým možnostiam študentov.

Pri komplexnom hodnotení VŠ (vrátane financovania) odporúčame zohľadňovať aj tie aktivity VŠ, ktoré sú preukázateľne realizované s cieľom zvýšiť kvalitu nielen hospodársko-ekonomického, ale aj sociálneho a kultúrneho života obyvateľstva a to aj na regionálnej úrovni.

³² Vid' príklad dobrej praxe na Univerzite v Sheffielde <https://www.sheffield.ac.uk/dll/about>

V rámci neformálneho vzdelávania dospelých to znamená vytvorenie širšieho priestoru pre podporu takých aktivít, ako sú:

- analýza vzdelávacích potrieb na lokálnej, resp. regionálnej úrovni,
- prednášky, workshopy, diskusie, prezentácie poznatkov (podľa odbornej profilácie VŠ učiteľov) realizované pre širšiu verejnosť (v rámci záujmového vzdelávania), alebo pre odbornú verejnosť (nie vedeckú, resp. akademickú komunitu),
- príprava odborných, metodických, resp. populárno-náučných (nie teoreticko-vedeckých) publikácií a iných textových materiálov.

Odporúčame, aby centrá ďalšieho vzdelávania (CĎV) boli zapojené do VD zameraného na rozvoj regiónu podľa špecializácie univerzít pôsobiacich v danom regióne.

Univerzity tretieho veku (UTV) by mali posilňovať kompetencie seniorov potrebných pre ich udržanie sa na trhu práce a pre zvyšovanie kvality života starších seniorov.

Odporúčame, aby do realizácie neformálneho vzdelávania dospelých v rámci odbornej praxe študentov mohli funkčne vstúpiť aj študenti iných študijných programov ako sú učiteľské (andragogika, sociálna práca...).

VD poskytované SŠ

Stredné školy, spravidla odborné, poskytujú rôzne formy vzdelávania otvorené pre dospelých učiacich sa dennou alebo externou formou³³ - vyššie odborné vzdelanie („diplomovaný špecialista“ so skratkou „DiS“), nadstavbové štúdium (nadväzuje na predchádzajúce stredné odborné vzdelávanie a prípravu v príbuznom odbore), pomaturitné štúdium (zvyšovanie a prehlbovania kvalifikácie). Je to formálne vzdelávanie a vykazuje sa v rámci činnosti strednej odbornej školy, nie však ako vzdelávanie dospelých.

Stredné odborné školy poskytujú okrem kurzov vo svojej odbornosti aj iné kurzy, ktorými reagujú na vzdelávacie potreby v území. Podľa nášho prieskumu sú to spravidla

Príklad dobrej praxe propagácie VD na SŠ v NSK

NSK každoročne vydáva publikáciu **Študentský servis – ponuka stredných škôl** (<https://www.unsk.sk/zobraz/obsah/10754>). Sú tam informácie o možnostiach štúdia na stredných školách vrátane možností vzdelávania na stredných školách pre dospelých – pomaturitné a nadstavbové štúdium. Publikácia vychádza v knižnej aj elektronickej podobe a umožňuje vyhľadávať vzdelávanie na webe NSK.

³³ Podľa štatistiky CVTI SR študovalo k 15.9.2019 v externej forme štúdia celkovo 1330 študentov nad 18 rokov spolu za všetky druhy vzdelávania na stredných školách.

aktivity vychádzajúce z iniciatívy vedenia škôl, nie výsledok spoločného úsilia školy, samosprávy a zamestnávateľov.

O poskytovanie VD prejavili oslovené SOŠ záujem aj do budúcnosti, lebo zamestnávateľa/ podniky majú záujem o absolventov SOŠ a je tu aj záujem uchádzačov o zamestnanie a ÚPSVAR. Problémy im spôsobuje nedostatočné financovanie, dostávajú iba 10% normatívu na riadneho študenta, čo je 200€ na rok. Druhým problémom sú priestory potrebné pre externé VD. Z opýtaných najviac škôl poskytovalo pomaturitné a vyššie odborné vzdelávanie, rekvalifikačné a ĎOVP. Oslovené školy zaznamenali ustálený až zvýšený záujem o VD, iba v jednom prípade skonštatovali, že trh je danou profesiou nasýtený.³⁴

Podľa zákona o odbornom vzdelávaní č. 19/2015 Z.z. môže stredná odborná škola na základe súhlasu zriaďovateľa požiadať o označenie COVP - Centrum odborného vzdelávania a prípravy pre vybraný odbor. Rozhoduje o tom príslušná stavovská organizácia alebo príslušná profesijná organizácia (napr. Slovenská obchodná a priemyselná komora, Asociácia zamestnávateľských zväzov) po prerokovaní v Krajskej rade pre odborné vzdelávanie a prípravu. COVP spravidla uvádzajú, že poskytujú aj vzdelávanie dospelých pre potreby trhu práce – kurzy odbornej spôsobilosti, či rekvalifikačné vzdelávacie kurzy.

Odporúčame zlepšiť informovanosť v regiónoch o vzdelávacích možnostiach pre dospelých na stredných školách. Napríklad je bežné zverejňovanie informácií pre žiakov ZŠ na webových stránkach VÚC o možnostiach štúdia na SŠ. Stačí túto informáciu rozšíriť o možnosti VD, prípadne zvýrazniť práve tento segment vzdelávania.

Ako aj na iných miestach, odporúčame iniciovať užšiu spoluprácu zainteresovaných hráčov, najmä SŠ, ÚPSVAR, samospráv a zamestnávateľov.

Stredné školy sa môžu stať predstaviteľmi širšieho chápaného vzdelávacieho centra v danom území - aj pre dospelých.

VD poskytované ZŠ a SŠ formou druhošancového vzdelávania (DŠV)

V rámci VD vystupuje do popredia najmä druhošancové vzdelávanie. Vzdelávanie dospelých žiakov s predčasne ukončeným vzdelaním (max. do 26 rokov) poskytujú základné aj stredné školy. Vzhľadom na fakty, že i) stúpa počet tých, ktorí predčasne ukončili školskú dochádzku a ii) v evidencii nezamestnaných uchádzačov o zamestnanie predstavuje skupina dospelých s nízkym stupňom

³⁴ Prieskum u 96 SOŠ prebehol v roku 2018 formou ankety.

vzdelania³⁵ a bez vzdelania až 31 % podiel³⁶, odporúčame, aby bol tento druh vzdelávania zaradený medzi nástroje aktívnych opatrení trhu práce. Väčšina nezamestnaných a súčasne nízko-kvalifikovaných sú Rómovia.

Dostupnosť samotných možností pokračovať vo vzdelávaní, ako aj informácií o možnostiach vzdelávania môže zvýšiť počet dospelých s ukončeným stupňom vzdelania. Navrhujeme vytvoriť databázu poskytovateľov druhošancového vzdelávania (MŠVVŠ SR) a jej zverejnenie na portáli www.istp.sk (MPSVaR SR). Údaje do systému istp.sk možno čerpať z portálu CVTI SR (školské štatistiky). Každému záujemcovi o vzdelávanie by mal byť zjednodušený prístup aj za pomoci napr. referenta úradu práce, obecného sociálneho pracovníka a pod. k informáciám o možnostiach získať, doplniť vzdelanie. Dôležitú úlohu preto budú zohrávať komunitní, sociálni pracovníci, referenti obecných úradov a v prípade nezamestnaných aj pracovníci oddelení poradenstva a vzdelávania úradov práce. Portál istp.sk je verejne dostupný, teda môže slúžiť aj záujemcom s nízkym stupňom vzdelania, ktorí nie sú evidovaní UoZ.

Dostupnosť informácií závisí aj od správneho spôsobu šírenia informácií o možnostiach DŠV v regiónoch s vysokou nezamestnanosťou. Je viac ako isté, že adepti na DŠV si neprečítajú tieto informácie na webových stránkach škôl, ale je potrebné pomocou dôveryhodnej osoby poskytnúť tieto informácie a dať do povedomia existujúce možnosti.

V súčasnosti sú hlavným poskytovateľom DŠV stredné školy. Od 2012 môžu poskytovať kurzy na dokončenie základnej školy súbežne s poskytovaním stredoškolského vzdelávania (učebné odbory F).

Príklad dobrej praxe DŠV vo Varhaňovciach.

Stredná odborná škola podnikania a služieb v Lipanoch má už 11 rokov zriadené elokované pracovisko vo Varhaňovciach (okres Prešov), kde vzdeláva žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia v dvojročnom učebnom odbore výroba konfekcie. Viacero absolventov denného štúdia sa zamestnalo v blízkych Košiciach vo firmách, ktoré šijú poťahy pre slovenské automobily. Táto skutočnosť sa v obci/rómskej komunite postupne stávala známou a dospelí začali prejavovať záujem o štúdium, keďže sa stali svedkami priameho prepojenia vzdelávania s možnosťami získania zamestnania. O ich záujme sa dozvedela starostka obce, ktorá komunikovala o možnostiach štúdia s riaditeľom školy. Ten vypracoval návrh na otvorenie externej formy štúdia, ktorý bol schválený odborom školstva PSK. Od 1.9.2016 sa otvorila možnosť štúdia aj pre dospelých z rómskej komunity vo Varhaňovciach, aby záujemcovia mohli využiť druhú šancu pre získanie odborného vzdelania. V roku 2019-2020 v externej forme štúdia v odbore odevná konfekcia študovalo 20 žien.

Riaditeľ školy spomenul aj ďalšie prínosy vzdelávania dospelých vo Varhaňovciach. Podľa vyjadrení miestneho duchovného dochádza v rómskej komunite od otvorenia externého štúdia postupne k znižovaniu počtu poberateľov dávok v hmotnej núdzi. Viacerí členovia a členky komunity sa v poslednom období zamestnali čo prispieva k zlepšovaniu sociálno-ekonomickej situácie jednotlivých rodín a komunity ako celku.

³⁵ Na tento problém poukázal M. Lukáč z PU v Prešove vo svojom príspevku. Terminologicky nejasné používanie pojmu „nízky stupeň vzdelania“ – presnejšie je používať buď neukončené základné vzdelanie, len základné vzdelanie alebo bez stredného vzdelania. Ak má napr. upratovačka ukončené základné vzdelanie, je to primeraná úroveň vzdelania pre výkon tejto činnosti.

³⁶ Nezamestnanosť – mesačné štatistiky, september 2019, https://www.upsvr.gov.sk/statistiky/nezamestnanost-mesacne-statistiky.html?page_id=1254

Domnievame sa, že pre základné aj stredné školy je hlavným demotivačným faktorom pre poskytovanie DŠV nízky normatív na žiaka (len 10% normatívu na bežných žiakov).

Z hľadiska zabezpečenia kvality poskytovaného druhošancového vzdelávania odporúčame, aby učitelia DŠV získali aj kvalifikáciu na učenie dospelých a to zapojením učiteľov do kurzov lektorských zručností, alebo andragogického minima buď v systéme ďalšieho vzdelávania alebo cez systém kontinuálneho vzdelávania.

Druhošancové vzdelávanie je reakciou na potreby ľudí s nízkou úrovňou zručností. Vzhľadom na charakteristiky cieľovej skupiny (nízka úroveň základných zručností, nízka úroveň digitálnych kompetencií), treba myslieť aj na iné formy podpory dospelých učiacich – ako je poskytovanie základných zručností, podpora formou poradenstva a pod.

Špeciálny dôraz na zlepšenie podmienok pre dospelých s neukončenou základnou školou vytvorili v najmenej rozvinutých okresoch zriadením tréningových centier³⁷. Na základe informácií z prieskumu uskutočneného v rámci projektu v roku 2019 sme zistili, že kapacity tréningových centier neboli naplno využité (NRO Trebišov, Rimavská Sobota, Revúca) a nevyčerpané finančné prostriedky sa z tréningových centier zameraných na výkon jednoduchých povolání vykonávaných v sociálnych podnikoch presunuli na rekvalifikačné kurzy v akreditovaných programoch ďalšieho vzdelávania v Regionálnych centrách vzdelávania, kde nie sú cieľovou skupinou dospelí s neukončenou základnou školou.

Myslíme si, že sledovanie konkrétnych prínosov vzdelávania na lokálnej úrovni, ich pomenovanie a prezentácia v komunite a v širšej spoločnosti, by sa mali stať dôležitou súčasťou komunikácie stredných škôl navonok. Na príklade z Varhaňoviec je vidieť, že v prípade dostatočnej informovanosti o prínosoch vzdelávania a dostatočnej ochote a súčinnosti lokálnych aktérov, je možné počítať so zvýšenou motiváciou vzdelávať sa aj u ľudí s nízkym stupňom vzdelania alebo bez vzdelania. Zároveň je to príklad dokazujúci potrebu citlivého reagovania na lokálne potreby trhu práce a promptného zriaďovania študijných odborov podľa potrieb zamestnávateľov.

³⁷ **Tréningové centrum** je subjekt, ktorý zabezpečuje ďalšie vzdelávanie v súlade s ustanoveniami zákona č. 568/2009 Z. z. o celoživotnom vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Tréningové centrum je vzájomne prepojené s podnikmi sociálnej ekonomiky, kde sa vykonáva príprava na výkon jednoduchých povolání v spolupráci so SOŠ a s podporou rekvalifikačných programov ÚPSVaR. Cieľovou skupinou v týchto centrách sú najmä uchádzači, ktorí nemajú ukončenú povinnú školskú dochádzku. Z celkového času prípravy tvorí 80 % praktická časť a 20 % teoretická časť.

Regionálne centrum vzdelávania je výchovno-vzdelávací subjekt pri strednej odbornej škole, ktorého cieľom je poskytovať odborné vzdelávanie a prípravu v študijných a učebných odboroch a rekvalifikačné kurzy v akreditovaných programoch ďalšieho vzdelávania, ktoré promptne reagujú na aktuálnu potrebu trhu práce v danom okrese. Cieľovou skupinou sú žiaci stredných odborných škôl, široká verejnosť, uchádzači o zamestnanie, ktorí majú záujem o konkrétnu odbornú špecializáciu alebo rekvalifikáciu.

Keďže skupina dospelých s nízkym stupňom vzdelania a bez vzdelania tvorí až 31 % podiel zo skupiny nezamestnaných, na národnej úrovni odporúčame, aby **DŠV bolo zaradené medzi nástroje aktívnych opatrení trhu práce**. Aj spojenie vzdelávania za účelom nadobudnutia stupňa vzdelania napr. s nárokom na aktivačný príspevok by mohlo prispieť k vyššej motivácii dospelých vzdelávať sa.

Informovanosť o možnostiach študovať zvýši dostupnosť vzdelávania. V spolupráci rezortov MŠVVaŠ SR a MPSVaR SR **navrhujeme vytvoriť databázu poskytovateľov druhošancového vzdelávania** (MŠVVŠ SR) a jej zverejnenie na portáli www.istp.sk (MPSVaR SR). Údaje do systému istp.sk možno čerpať z portálu CVTI SR (školské štatistiky).

Odporúčame, aby záujemcom o vzdelávanie bol zjednodušený prístup, aj za pomoci napr. referenta úradu práce, obecného sociálneho pracovníka a pod. k informáciám o možnostiach získať alebo doplniť vzdelanie. Portál istp.sk je verejne dostupný, teda môže slúžiť aj záujemcom s nízkym stupňom vzdelania, ktorí nie sú evidovaní UoZ.

Odporúčame **navýšenie normatívu na žiaka pri druhošancovom** vzdelávaní, čo umožní viacerým školám poskytovať DŠV.

Odporúčame **mapovať modely prípravy lektorov pre vzdelávanie dospelých** v zahraničí, ktoré prispievajú k vyššej efektívnosti vyučovania rešpektovaním osobitostí učenia sa dospelého. V súčasnosti je možné toto zabezpečiť zapojením učiteľov do kurzov lektorských zručností, alebo andragogického minima buď v systéme ďalšieho vzdelávania, alebo cez systém kontinuálneho vzdelávania.

Zapojenie znevýhodnených dospelých do vzdelávania je najčastejšie výsledkom aktivity zo strany externého prostredia. **Odporúčame poskytovať adeptom na DŠV systematickú podporu** pred aj počas vzdelávania zo strany učiteľov, manažmentu školy, úradu práce a vlastnej rodiny.

Odporúčame starostlivo zvážiť organizovanie študijných odborov a spôsoby vzdelávania, ktoré majú potenciál posilňovať stereotypy rodového a etnického charakteru. Cieľom je, aby členovia znevýhodnených skupín **navštevovali školu (prácu) spolu s väčšinovým obyvateľstvom (inklúzia)**.

Pre efektívnejšiu implementáciu VD v NRO a využitie tréningových centier odporúčame lepšiu **spoluprácu medzi kľúčovými hráčmi v okrese, najmä tréningových centier so sociálnymi podnikmi a s úradmi práce**.

V rámci vzdelávania znevýhodnených skupín je potrebné venovať pozornosť aj **príprave pracovníkov samospráv na prácu s týmito skupinami**. To si vyžaduje užšiu spoluprácu medzi samosprávami a poskytovateľmi VD, najmä MVO, ktoré majú dobré výsledky aj vo vzdelávaní dospelých Rómov.

Príklad dobrej praxe VD v Rakúsku

Rakúska iniciatíva pre vzdelávanie dospelých vznikla v roku 2012 zo spolupráce rakúskeho Spolkového ministerstva školstva a deviatich rakúskych provincií. Vytvorenie iniciatívy trvalo 3 roky rokovaní a vývoja koncepcie, v rámci vládneho programu 2008 – 2013. Zástupcovia Ministerstva školstva a deviatich rakúskych provincií, ako aj odborníci na vzdelávanie dospelých dosiahli právnu dohodu o financovaní, ako aj o koncepčnom dokumente, ktorý definoval štandardy kvality a štruktúru a procesy počas realizácie.

Cieľom Iniciatívy je umožniť dospelým, ktorí nemajú základné zručnosti alebo nikdy nedokončili nižšie stredné vzdelanie (2. stupeň základnej školy), aby zlepšili svoje základné zručnosti, a/alebo pokračovali a ukončili svoje nižšie stredné vzdelanie. Inovatívny prístup spočíva v dvoch charakteristikách:

1. Implementácia konzistentných pravidiel kvality pre kurzy v tomto programe vo všetkých častiach Rakúska.
2. Všetky kurzy sú zdarma vďaka financovaniu zo štátneho rozpočtu a od roku 2015 dodatočnému spolufinancovaniu prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu (ESF).

Dohoda bola podpísaná v roku 2011. Prvé programové obdobie od januára 2012 do decembra 2014 zabezpečilo rozpočet 50 miliónov EUR na financovanie kurzov. Výsledky monitorovania a hodnotenia preukázali splnenie cieľov, pokiaľ ide o počet účastníkov, splnenie ich potrieb a spokojnosť všetkých zúčastnených strán. Preto bolo stanovené druhé programové obdobie od roku 2015 do roku 2017, ktoré sa však prostredníctvom spolufinancovania zintenzívnilo.

Iniciatíva pre vzdelávanie dospelých sa zameriava na dve oblasti programu: vzdelávanie základných zručností a nižšie stredoškolské vzdelávanie. Cieľovú skupinu programovej oblasti, ktorá sa týka základných zručností, tvoria ľudia, ktorí takéto zručnosti nemali. Hlavné usmernenia kvality v tejto oblasti programu sa týkajú individualizácie kurzov a prispôsobenia sa potrebám dospelých. Jednou z kľúčových predností Iniciatívy vzdelávania dospelých bolo vypracovanie rámcovej smernice pre vzdelávanie základných zručností dospelých.

Cieľovou skupinou programovej oblasti nižšieho sekundárneho vzdelávania sú ľudia bez ukončeného štúdia a kurikulum sa sústreďuje na základné vzdelávanie pre dospelých. Okrem odbornej prípravy v rôznych predmetoch sú veľmi dôležitými časťami tohto programu vyrovnávacie obdobie na začiatku programu a poradenstvo týkajúce sa prechodu do zamestnania alebo do ďalšieho vzdelávania na konci programu.

Riadenie programu.

Akreditačná komisia sa skladá zo šiestich odborníkov na vzdelávanie dospelých a dohliada kvalitu žiadostí (programov?) v súlade s usmerneniami kvality uvedenými v iniciatíve. V prípade úspešnej akreditácie potom inštitúcia požiada o financovanie. Schválenie závisí od vyváženej rôznych kurzov rôznych programových oblastí a rôznych cieľových skupín v konkrétnom regióne. Pre schválenie musia byť splnené usmernenia a program musí vyhovovať potrebám účastníkov v regióne, v ktorom sa vykonáva (čo znamená, že finančné prostriedky sa poskytujú iba v prípade potreby a cieľovej skupiny pre akreditovanú ponuku). Inštitúcie, ktoré sa zúčastňujú na programe tejto iniciatívy, sa zaväzujú k nepretržitému monitorovaniu a hodnoteniu. Na postup a výsledky dohliada monitorovacia komisia. Týmto postupom iniciatíva očakáva, že získa ďalšie znalosti o konkrétnych problémoch a pokroku vo vzdelávaní dospelých.

[https://www.initiative-erwachsenenbildung.at/fileadmin/docs/Austrian Initiative for Adult Education 2016.pdf](https://www.initiative-erwachsenenbildung.at/fileadmin/docs/Austrian_Initiative_for_Adult_Education_2016.pdf)

Vzdelávanie znevýhodnených skupín

Medzi znevýhodnené skupiny obyvateľstva patria ľudia s nízkymi zručnosťami, čo sú u nás predovšetkým Rómovia a novou skupinou sú tiež migranti. Vzdelávanie Rómov s nízkou úrovňou zručností sme riešili v druhošancovom vzdelávaní.

Popri migrácii zo sociálnych dôvodov, akými sú napríklad zlúčenie rodiny či manželstvo migranta so slovenským občanom, je dnes najvýraznejším komponentom legálnej migrácie na Slovensko práve migrácia za prácou, podnikaním a za štúdiom. Najviac migrantov je z Ukrajiny a Srbska. V roku 2018 tvorili cudzinci v SR 2,2 percentá populácie a ich počet kontinuálne rastie: v roku 2018 ich u nás žilo o 16 813 viac ako rok predtým, čo predstavuje nárast o 16 %. Počet cudzincov s povolením na pobyt na Slovensku v roku 2018 bol 121 264. Počet cudzincov, ktorí nelegálne prekročili hranice alebo sa neoprávnene zdržiavali na území SR, bol v roku 2018 2 819. O azyl v SR v roku 2018 najčastejšie žiadali občania Afganistanu, Iraku, Jemenu, Azerbajdžanu a Iránu, celkovo 178 ľudí.³⁸

Pre VD v slovenských regiónoch sú v súvislosti so štruktúrou pracovných miest a ekonomických sektorov aktuálne nasledovné trendy:

- Veľký počet pracovných miest je spojený s rutinnými úkonmi. Pracovníci na takýchto miestach v zamestnaní nerozvíjajú svoje zručnosti a v prípade, že ich pracovné miesta zaniknú automatizáciou, budú potrebovať podporu a vzdelávanie pre zamestnateľnosť.
- Zamestnávateľia vzhľadom na nedostatok niektorých profesií zamestnávajú cudzincov. To má viaceré dopady na potrebu vzdelávania:
 - vytvára sa zvýšená potreba pre výuku slovenského jazyka pre zamestnancov zo zahraničia
 - vytvára sa zvýšená potreba pre budovanie komunikačných a interkultúrnych zručností pre majstrov a vedúcich zmien, teda zamestnancov na nižších riadiacich pozíciách
 - v lokálnych komunitách vznikajú nové situácie potreby integrácie a riešenia životných situácií v súvislosti s prítomnosťou zamestnancov zo zahraničia a s tým súvisí zvýšená potreba pre rozvoj interkultúrnych zručností aktérov miestnej a regionálnej verejnej správy.

Demografické zmeny na Slovensku budú veľmi pravdepodobne viesť k nárastu počtu cudzincov v krajine.³⁹ Pre lepšie uplatnenie v spoločnosti, je potrebné zabezpečiť zvýšenú účasť migrantov na vzdelávaní dospelých. Nejde iba o zabezpečenie zamestnateľnosti nízkokvalifikovaných a o zmenu v potrebných zručnostiach spôsobenú nárastom automatizácie, ale aj o osvojenie si jazyka a kultúry

Príklad dobrej praxe so vzdelávaním cudzincov v OZ Mareena¹

Prostredníctvom dobrovoľníckeho programu a vzdelávacích aktivít Mareena asistuje cudzincom pri integračnom procese, prostredníctvom komunitných aktivít vytvára priateľské prostredie, ktoré spája Slovákov s cudzincami a rozvíja otvorenú celospoločenskú diskusiu o témach migrácie, integrácie a ich výzvach.

Spolupracuje so slovenskými a európskymi neziskovými organizáciami, ako aj s partnerskými organizáciami krajín V4. Staví na zdieľaní poznatkov a dobrej praxe z krajín s podobnými východiskovými podmienkami a hľadá riešenia aktuálnych tém z lokálneho hľadiska. Záleží im tom, aby ich aktivity mali zmysel a boli efektívne, a preto merajú ich dopady.

³⁸ Informácie sú z webovej stránky Medzinárodnej organizácie pre migráciu (MOM), <https://www.iom.sk/sk/migracia/migracia-na-slovensku.html>

³⁹ Štatistický prehľad legálnej aj nelegálnej migrácie v SR za 1. polrok 2019 uvádza 130 418 cudzincov a 73870 cudzincov z tretích krajín.

krajiny, kde pracujú, aby sa dokázali plne integrovať do spoločnosti. Hladký priebeh integrácie cudzincov do spoločnosti zníži riziká kriminality namierenej proti cudzincom.

Odporúčame, aby sa na samosprávach venovala pozornosť týmto skupinám a vybraní pracovníci sa vyškolili na témy poradenstva, sociálnej práce so znevýhodnenými skupinami, aby mohli plánovať, komunikovať a zabezpečovať, spolu s odborníkmi, neziskovými organizáciami a pod., starostlivosť o znevýhodnené skupiny.

Odporúčame definovať vzdelávacie aktivity pre znevýhodnených dospelých na základe analýzy vzdelávacích potrieb konkrétnej cieľovej skupiny.

Odporúčame nestavať vzdelávacie aktivity, projekty a pod. na etnickom princípe, ale na sociálnom kontexte, vychádzať z príslušnosti cieľovej skupiny k sociálnej, nie etnickej skupine.

Vzdelávanie dospelých poskytované zamestnávateľmi

Regionálne rozdiely na Slovensku patria v porovnaní s priemerom krajín EÚ medzi najvýraznejšie. Rozdiely v prioritách a potrebách regiónov v oblasti vzdelávania zručností vychádzajú z rozdielnych potrieb zručností.

Prioritou vzdelávania dospelých je podľa Konceptie inteligentného priemyslu⁴⁰ (Priemysel 4.0) funkčný a viaczdrojovo financovaný systém celoživotného vzdelávania. Prenos požiadaviek novovznikajúcich a meniacich sa pracovných pozícií do systému vzdelávania dospelých bude posilnený využitím potenciálu sektorových rád – profesijných združení odborníkov reprezentujúcich monitorovanie potrieb trhu práce v príslušných sektoroch národného hospodárstva.

Jednotlivé vzdelávacie aktivity organizované zamestnávateľmi sú v prevažnej miere zamerané na oblasti pôsobenia podniku. V čoraz väčšej miere je evidentné, že je potrebné rozvíjať aj iné ako len odborné zručnosti, dôležité pre rozvoj osobnosti. VD vo všeobecnosti je predpokladom pre zvýšenie zručností dospelých, ktoré má schopnosť vygenerovať širokú škálu osobných, ekonomických a spoločenských prínosov.⁴¹ OECD vidí príležitosti SR v oblasti zvýšenia účasti na VD aj v podpore zamestnancov a podnikov zapojiť sa do vzdelávania dospelých.

Vo všeobecnosti je vzdelávanie dospelých považované za účinný nástroj na osvojenie si inovácií (automatizácia, digitalizácia, internet vecí, e-vládnutie, atď) aj zvládnutie kultúrnych zmien spojených napr. s migráciou a zmenou klímy.

⁴⁰ <https://www.mhsr.sk/inovacie/strategie-a-politiky/smart-industry>

⁴¹ Stratégia zručností OECD pre SR: Posudok a odporúčania, OECD 2020,

https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/oecdskillsstrategyslovakrepublicreport_summaryslovak_1.pdf

Väčšina VD prebieha na pracovisku formou neformálneho učenia sa. Firemné praktiky v tejto oblasti hrajú významnú úlohu a ovplyvňujú aké príležitosti učiť sa na pracovisku majú zamestnanci. Komunikácia so zamestnávateľmi a ich odborníkmi na rozvoj ľudských zdrojov je preto dôležitou súčasťou získavania informácií o prístupe k VD a o tom, ako vzdelávanie dospelých vo firmách v danom regióne prebieha, ktoré skupiny zamestnancov majú prístup ku vzdelávaniu najviac obmedzený a kde vznikajú príležitosti pre spoluprácu regionálnych aktérov a zamestnávateľov.

Problémom ostáva, že systematický prístup k vzdelávaniu zamestnancov nie je dostatočne rozvinutý v sektore malých a stredných podnikov a v oblasti samostatne zárobkovo činných osôb. Pre tieto skupiny podnikateľsky aktívnych subjektov je finančne náročné rozvíjať samostatné vzdelávacie podporné systémy. V správe OECD Stratégia zručností pre SR sa konštatuje, že pracovníci malých (10-49 zamestnancov) a stredných podnikov (50-249 zamestnancov) sa vzdelávajú na Slovensku menej ako je priemer v krajinách OECD. V rámci podpory vzdelávania dospelých napríklad SBA navrhuje zahrnúť do vzdelávania dospelých aj podnikateľské vzdelávanie a tiež zvýšiť účasť dospelých na tomto vzdelávaní.⁴² Toto odporúčanie je v súlade s odporúčaniami zmienenými vo viacerých

Odporúčanie v oblasti zručností dospelých pre Slovensko vypracovala OECD v Stratégii zručností z januára 2020¹. Zamestnávatelia nevyužívajú v plnej miere zručnosti zamestnancov na pracovisku. OECD preto odporúča lepšie spracovanie údajov o všeobecných aj špecifických zručnostiach zamestnancov, aby sa dali lepšie využívať ich pracovné schopnosti. Odporúčajú zlepšenie riadenia politik a stratégií, ktoré ovplyvňujú mieru využívania zručností dospelých.

Stratégia zručností OECD pre SR: Posudok a odporúčania, OECD 2020,
<https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/oecdskillsstra>

V rámci financovania VD, OECD odporúča¹ vypracovať individuálne vzdelávacie účty, ktoré odrážajú potreby trhu práce, prípadne daňové úľavy pre MSP, aby sa im umožnila účasť na vzdelávaní a zvyšovaní zručností.

Odporúčanie pre MSP na regionálnej úrovni s cieľom rozvíjať vzdelávanie na pracovisku sa týka nadväzovania vhodnej spolupráce so vzdelávacími inštitúciami a školami, ako aj s ďalšími kľúčovými hráčmi v regióne.

Podnikateľské aktivity sú dôležité pre rozvoj regiónu. Odporúčame preto samosprávam a poskytovateľom VD venovať pozornosť spôsobom a témam vzdelávania na pracovisku a iniciovať zavedenie aj takých vzdelávacích programov, ktoré budujú nielen špecifické odborné zručnosti, ale aj zručnosti všeobecného charakteru včítane občianskych zručností.

¹ Stratégia zručností OECD pre SR: Posudok a odporúčania, OECD 2020,
https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/oecdskillstrategieslovakrepublicreport_summarylovak_1.pdf

⁴² Analýza podnikateľského prostredia, Slovak Business Agency, Bratislava, 2019, str.69 V porovnaní s ostatnými krajinami EÚ sa Slovensko vyznačuje vysokou podnikateľskou aktivitou a najvyšším zastúpením mikropodnikov (0-9 zamestnancov). Na Slovensku tvoria malé a stredné podniky (MSP) až 99,9 % z celkového počtu podnikateľských subjektov, poskytujú pracovné príležitosti pre takmer 75 % aktívnej pracovnej sily a podieľajú sa na hrubej produkcii a tvorbe pridanej hodnoty viac ako 50 %.

strategických dokumentoch, ako je napr. Stratégia SR pre mládež na roky 2014-2020, Priemysel 4.0, NPRVV SR ai.

VD poskytované verejnými a súkromnými poskytovateľmi

Vzdelávanie dospelých poskytované verejnými a súkromnými poskytovateľmi vrátane mimovládneho sektora má rôzne zameranie aj rôznu úroveň. Informácie o VD poskytovanom verejnými a súkromnými poskytovateľmi sme získali z dotazníkového prieskumu realizovaného v rámci tohto projektu v roku 2018 a zhodnotili v Hodnotiacej správe.

Z odpovedí vyplýva, že oblasť vzdelávania je stanovená na základe odborného zamerania poskytovateľa a dopytu po VD na trhu práce. Potvrdilo sa, že poskytovatelia využívajú moderné interaktívne metódy vzdelávania a mnohokrát sa im darí oslovovať predovšetkým znevýhodnené skupiny obyvateľstva, lebo sú schopní a ochotní prispôbiť vzdelávanie potrebám cieľovej skupiny.

Poskytovatelia čelia mnohým problémom, predovšetkým byrokracii vo vzťahu k rozdielnym požiadavkám akreditovaných programov na rozličných ministerstvách, nejakej kvalite lektorov, slabému záujmu dospelých o vzdelávanie, slabému financovaniu, nedostatočnej informovanosti o možnostiach vzdelávania a ďalším, ktoré by sa dali riešiť na miestnej a regionálnej úrovni užšou spoluprácou kľúčových hráčov v regióne (viď kapitolu Dostupnosť VD v regiónoch).

V hodnotení odpovedí poskytovateľov VD sme zaznamenali rozdiely medzi poskytovateľmi VD z verejného a súkromného sektora. Napomôcť pri riešení viacerých slabších stránok vzdelávania v oboch sektoroch by mohla vzájomná spolupráca a silnejšie kontakty so zamestnávateľmi, samosprávami, či ÚPSVAR v regióne.

V rámci prekonávania problémov spojených s pandemiou covid-19 sa dostala do veľkej pozornosti on-line komunikácia a on-line vzdelávanie. Odporúčame preto vytvorenie, resp využitie existujúceho, online vzdelávacieho nástroja na posilnenie a rozšírenie možností vzdelávania dospelých na národnej úrovni. Pri VD je táto forma ešte prijateľnejšia než pri mladšej generácii. Otvorené vzdelávacie zdroje (OER = Open Educational Resources) sú stále častejším nástrojom pri VD po celom svete. Odporúčame zamerať sa na ich tvorbu a spravovanie aj na Slovensku, so zreteľom na ich vhodnosť a široké využitie (dostupnosť aj pre odľahlé regióny, pre niektoré znevýhodnené skupiny obyvateľstva, časovú neobmedzenosť, možnosť dopĺňania a aktualizácie obsahu a pod.). Nástroj by mal obsahovať rôzne

Odporúčame poskytovateľom VD, aby:

- nadviazali spoluprácu s ďalšími poskytovateľmi VD v regióne za účelom spoločného postupu pri riešení definovaných problémov
- aby si vytvorili platformu na spoluprácu, ak bude na to dostatočná vôľa
- aby si z vlastnej iniciatívy vytvorili databázu ponúkaných vzdelávacích programov/on-line vzdelávania a zverejnili na stránke vlastnej platformy alebo spolupracujúcej samosprávy
- riešenie uvedených problémov pri poskytovaní VD odporúčame riešiť vo výmene skúseností, prípadne výmene kvalitných lektorov a v spoločnom postupe pri riešení niektorých problémov (zvýšená propagácia VD) a to aj v spolupráci so samosprávami, zamestnávateľmi, odborníkmi a úradmi práce, školami a ďalšími kľúčovými hráčmi.

Odporúčame aj výmenu skúseností na medzinárodnej úrovni, zapájanie sa do medzinárodných projektov a do spolupráce so zahraničnými inštitúciami.

vzdelávacie moduly, obsah webu by mal byť pod slobodnou licenciou (napr. Creative Commons), voľne šíriteľný a použiteľný pre kohokoľvek. Na jeho tvorbe by sa mohli spolupodieľať rôzne zložky VD a odborníci z rôznych oblastí.

VD poskytované úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny

Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny organizujú vzdelávanie pre nezamestnaných dospelých niekoľkými formami. Preplácajú vzdelávanie, ktoré si nezamestnaní zabezpečia z vlastnej iniciatívy (projekty REPAS, KOMPAS), zabezpečujú vzdelávanie/rekvalifikácie uchádzačov o zamestnanie (UoZ) a dlhodobo nezamestnaných v spolupráci so vzdelávacími inštitúciami (SŠ, súkromní poskytovatelia). Aktivity ÚPSVAR sme zisťovali na základe informácií o národných projektoch financovaných z EŠIF a zverejnených na stránkach ÚPSVAR.

Nasledujúce odporúčania sú adresované ÚPSVAR:

Navrhujeme zamerať obsah viacerých národných projektov na vzdelávanie dospelých. Ďalej navrhujeme zamerať pozornosť nielen na vzdelávanie nezamestnaných, ale aj na tvorbu vzdelávacích programov rozvíjajúcich odborné zručnosti pre výkon zamestnania, ako aj občianskych, osobných a sociálnych kompetencií dospelých.

Pre úspešnú aktiváciu UoZ je potrebné doplniť prijaté opatrenia o vzdelávanie, ideálne formou vzdelávania na pracovisku. Medzinárodné skúsenosti ukazujú, že práve opatrenia zamerané na tréning a vzdelávanie sú najúčinnnejšie v boji s (dlhodobou) nezamestnanosťou, preto navrhujeme zamerať viac projektov na vzdelávanie.

V zmysle odporúčaní OECD (Stratégia zručností pre SR) si v záujme zvýšenia úspešnosti prijatých opatrení dovoľujeme navrhnúť posilnenie spolupráce medzi ÚPSVAR, zamestnávateľmi a samosprávami s napojením na kariérové poradenstvo.

Odporúčame ÚPSVAR finančne pomôcť dospelým, ktorí sa snažia získať vzdelanie napr. namiesto aktivačných prác navštevovať vzdelávací program, alebo pri platbách za externé štúdium v druhošancovom vzdelávaní.

Ďalej odporúčame, aby na vzdelávanie pre trh práce bolo vyčlenených viac finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu, ktoré umožnia poskytovať toto vzdelávanie systematicky a nielen vtedy, keď sú k dispozícii eurofondy.

Vzdelávanie dospelých poskytované kultúrными zariadeniami

VD poskytované kultúrno-osvetovými zariadeniami nie je docenené na regionálnej ani na národnej úrovni. Ciele stanovené v zákone č. 189/2015 o kultúrno-osvetovej činnosti⁴³ sa naplňajú najmä v aktivitách záujmového vzdelávania zameraného na činnosť kolektívov a jednotlivcov z oblasti záujmovej umeleckej činnosti a neprofesionálnej umeleckej tvorby. Týmto zákonom boli kultúrno-osvetovým zariadeniam odobrané vzdelávacie aktivity zamerané na občianske vzdelávanie, či vzdelávanie o životnom prostredí, ktoré do roku 2015 poskytovali. Týmto typom vzdelávania dospelých nebola dosiaľ vytvorená plnohodnotná náhrada. Podľa nášho názoru kultúrno-osvetové zariadenia majú priestor na posilnenie počtu aj kvality vzdelávacích aktivít zameraných nielen na kultúrne aktivity, ale aj na spoločenské a občianske kompetencie. K podobným záverom dospeli autorky štúdie o aktivitách regionálnych osvetových stredísk (ďalej len „ROS“) za rok 2014.⁴⁴

Kultúrno-osvetové organizácie sú popri službách zamestnanosti jedným z najväčších verejných poskytovateľov neformálneho vzdelávania dospelých a preto je potrebné, aby samosprávy, pod ktoré regionálne, krajské, mestské osvetové strediská patria, venovali obsahovej aj kvalitatívnej stránke vzdelávacích podujatí zodpovedajúcu pozornosť. V hodnotiacej správe sme konštatovali, že kultúrno-záujmové vzdelávanie je dôležité pre osobnostný rozvoj, okrem iného rozvíja kompetenciu „učiť sa učiť“ a preto je tento typ vzdelávania dospelých dôležitý.

Vzdelávacie aktivity poskytované v knižniciach a múzeách sa v ostatných rokoch rozvíjajú veľmi dynamicky. Kultúrne ustanovizne rozširujú svoje klasické funkcie aj o vzdelávanie detí, mládeže a dospelých.

Príklad dobrej praxe - poskytovania kľúčových kompetencií v KOS Nitra¹

KOS v Nitre poskytuje široké spektrum aktivít, ktoré sa zameriavajú na zvyšovanie viacerých kľúčových kompetencií. Ako uvádzajú na svojej webovej stránke, ponúkajú workshopy a prednášky na aktuálne témy súčasnej kultúry, ich plánovanie vychádza aj z podnetov od cieľových skupín. Témami sú napríklad jazykové a komunikačné zručnosti, budovanie korporátnej identity kultúrnej inštitúcie v 21. storočí, zvyšovanie kvality služieb v oblasti kultúry, strategický manažment, žurnalistické písanie, projektový manažment, efektívne využívanie pracovného času, podpora kreativity a podobne. Zabezpečujú aj vzdelávanie v prevencii negatívnych spoločenských javov pre pracovníkov pôsobiacich v kultúrno-osvetovej práci a pre vybraných koordinátorov z rôznych organizácií. Realizujú vzdelávanie a aktivity s dôrazom na zvýšenie vedomostí a informovanosti o prevencii nežiaducich sociálno-patologických javoch spoločnosti - napríklad o látkových a nelátkových závislostiach, šikanovaní a násilí, rasizme, xenofóbií, obchodovaní s ľuďmi.

KOS v Nitre pri svojich vzdelávacích aktivitách spolupracuje so štátnymi, verejnými i mimovládnyimi organizáciami.

¹ <https://www.kosnr.sk/oblasti/vzdelavanie-v-kulture>

⁴³ Zákon o kultúrno-osvetovej činnosti č. 189/2015 Z.z., §2 Kultúrno-osvetová činnosť okrem iného zabezpečuje aj e) dostupnosť a šírenie informácií o aktuálnom stave, výskume a vývoji v oblasti kultúry; f) neformálne vzdelávanie v oblasti kultúry a prevencia negatívnych spoločenských javov; g) dostupnosť a šírenie informácií z vedy, techniky, výskumu a vývoja v oblasti astronómie.

⁴⁴ A. Hájková, V. Prachárová: Regionálne osvetové strediská: Málo vzdelávania, veľa folklóru, tradícií a tvorivých dielní, Analýza https://www.academia.edu/25633221/Region%C3%A1lne_osvetov%C3%A9_stredisk%C3%A1_M%C3%A1lo_vzdel%C3%A1vanie_ve%C4%B Ea_folkl%C3%B3ru_trad%C3%ADci%C3%AD_a_tvoriv%C3%BDch_dieln%C3%AD

Navrhujeme, aby sa pre zber dát podľa zákona 189/2015 Z.z. nanovo zadefinovali niektoré pojmy a spresnili jednotky štatistického zisťovania, aby získané dáta tvorili dôveryhodnú bázu pre ďalšie prieskumy.

Odporúčame, aby zriaďovatelia záujmovo-kultúrnych centier (samosprávy) dôslednejšie dohliadali na kvalitu poskytovaného vzdelávania.

Odporúčame, aby regionálne osvetové strediská mohli využívať svoj vzdelávací potenciál získaný v záujmovo-umeleckom vzdelávaní a vo svojej pôsobnosti viac akcentovali a ponúkali vzdelávanie dospelých venované posilňovaniu kľúčových kompetencií, nielen kultúrnych, ale aj rozvoju občianskych kompetencií.

Odporúčame posilniť v regiónoch aktivity občianskeho vzdelávania napríklad využitím spolupráce s inými poskytovateľmi VD v regióne (knihnice, múzeá, kultúrne centrá ai.).

Odporúčame úzku spoluprácu kultúrnych inštitúcií so samosprávami (zriaďovateľmi), a s inými poskytovateľmi VD v regióne kvôli podpore VD a prenosu skúseností, lebo v ich vzdelávacích aktivitách vidíme do budúcnosti veľký potenciál na kvalitné vzdelávanie dospelých populácie.

Príklad dobrej praxe sú vzdelávacie aktivity Verejnej knižnice Jána Bocatia v Košiciach¹

Verejná knižnica Jána Bocatia v Košiciach (<https://www.vkjb.sk/>), ktorá je kultúrnou organizáciou Košického samosprávneho kraja, sa systematicky venuje neformálnemu vzdelávaniu ľudí v produktívnom a poproduktívnom veku. Knižnica sa chce tematicky orientovať na ponuku vzdelávacích cyklov zameraných na udržanie a rozvoj ich mentálnej vitality a zdravia. Kládne si za cieľ vytvoriť zázemie pre sebarozvíjajúce aktivity ľudí, podporovanie kreativity a zmysluplné vyplnenie dňa. Sústreďuje sa aj na rozvíjanie čitateľskej gramotnosti a zvyšovanie potreby ľudí čítať literatúru, čo má priamy vplyv na udržanie vitálnych schopností do vysokého veku. Záujem starších ľudí o vzdelávanie je v súčasnosti oveľa vyšší, ako sú možnosti tradičných vzdelávacích inštitúcií.

Návrhy na zavedenie kariérového poradenstva na regionálnej či lokálnej úrovni

O význame kariérového poradenstva v kontexte vzdelávania dospelých sa píše na európskej úrovni od roku 2000.⁴⁵ Vo vzťahu k dospelaj populácii rastie dôležitosť kariérového poradenstva aj kvôli masívnym zmenám na trhu práce v dôsledku technologického pokroku a obnova existujúcich a získavanie nových zručností sa stále viac vnímajú ako integrálne súčasti pracovného života.⁴⁶ Poskytovanie informácií a poradenstva sa považuje za kľúčový faktor zvyšovania účasti dospelých na vzdelávaní.⁴⁷

Aj pre Slovensko platí konštatovanie OECD: „Zatiaľ majú zamestnaní dospelí len veľmi obmedzený prístup k službám kariérového poradenstva. Zamestnaní dospelí majú menšiu možnosť dostať sa k službám kariérového poradenstva, ako majú nezamestnaní dospelí. Vo väčšine krajín sú služby pre zamestnaných dospelých rozvinuté nedostatočne vo verejnom, súkromnom i treťom sektore. Na podporu celoživotného učenia a aktívnej politiky zamestnanosti je však potrebná väčšia dostupnosť služieb kariérového poradenstva pre zamestnaných.“⁴⁸ (s.28)

Kapitola o rozširovaní prístupu ku kariérovému poradenstvu poukazuje na to, že „poskytovanie služieb sa obmedzuje iba na niektoré miesta, spôsoby, čas dňa alebo týždňa, alebo sa zameriava len na niektoré obdobia života. Nedostatočne sa zohľadňujú potreby zamestnaných dospelých, vysokoškolských študentov, matiek s malými deťmi, žien vracajúcich sa do práce, starších dospelých, ľudí s postihnutím, odľahlých komunít a celej škály znevýhodnených skupín.“ (s. 34) Je to veľmi výstižný popis a aj keď sú to zovšeobecnené tvrdenia vzťahujúce sa na krajiny OECD, v plnom rozsahu a veľmi dobre vystihujú aj situáciu na Slovensku.

Téma kariérového poradenstva dostala v návrhu novej Stratégie celoživotného vzdelávania, ktorú MŠVVŠ SR pripravovalo v priebehu roka 2018 adekvátny priestor⁴⁹. Avšak nástroje kariérového poradenstva budú potrebné aj na zavedenie agendy vzdelávania dospelých na regionálnej a lokálnej úrovni. Odporúčame využiť konzultácie na pôde fóra Združenia pre kariérové poradenstvo a rozvoj kariéry.

Príklad dobrej praxe z Juhomoravského regiónu

„Centrum vzdelávání všem“ vzniklo ako výsledok dlhoročnej snahy Juhomoravského kraja a Rady pro rozvoj lidských zdrojov o zlepšenie prístupu obyvateľov Juhomoravského kraja k informáciám o vzdelávaní pre dospelých a o pomoci pri riešení zvyšujúcej sa nezamestnanosti. V rámci Českej republiky ide o ojedinelý projekt kombinujúci správu databázy kurzov celoživotného vzdelávania v kraji s kariérovým poradenstvom. Centrum je zriadené pri Strednej škole stavebných remesiel Brno-Bosonohy a jeho služby sú občanom dostupné zdarma telefonicky, mailom a osobne.

<https://vzdelavaniivsem.cz/karierove-poradenstvi>

⁴⁵ Memorandum o celoživotnom vzdelávaní sa. Pracovný materiál Európskej komisie. Brusel, 30. 10. 2000, SEC(2000) 1832 (dostupné online: https://www.minedu.sk/data/files/2607_2000_memorandum_o_celozivotnom_vzdelavani.pdf)

⁴⁶ Európska komisia, ETF, Cedefop, OECD, ILO a UNESCO vo svojej spoločne vydané publikácii z decembra 2019 Investing in Career Guidance. Dostupné online: <https://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/2227>.

⁴⁷ Education at a Glance 2019 – OECD Indicators. Dostupné online: <https://doi.org/10.1787/f8d7880d-en>

⁴⁸ Kariérové poradenstvo – príručka pre tvorcov koncepcií, kapitola „Kariérové poradenstvo pre zamestnaných dospelých“ (s. 28-31)

⁴⁹ Podrobnejšie viď: <https://rozvojkariery.sk/strategia-celozivotneho-vzdelavania-zkprk-navrhujee-opatrenia-a-model-financovania-na-zvysenie-dostupnosti-karieroveho-poradenstva-pre-dospelych/>

Dostupné a kvalitné poradenstvo je podľa viacerých zdrojov¹ nevyhnutnou podmienkou funkčného systému celoživotného vzdelávania, preto navrhujeme začať budovať Národné kariérové služby, čo v súlade s už existujúcou európskou praxou je možné tromi alternatívnymi prístupmi:

A: Kariérové poradenstvo pre dospelých zabezpečené využitím kapacít a infraštruktúry služieb zamestnanosti.

B: Kariérové poradenstvo pre dospelých zabezpečené formou verejno-súkromných partnerstiev (dopytových projektov).

C: Kombinácia prístupov A a B.

Ako sme už uviedli v odporúčaníach pre samosprávy, odporúčame služby kariérového poradenstva naviazať na systém vzdelávania dospelých na regionálnej a miestnej úrovni. V prvom rade pôjde o poskytnutie informácií o takejto službe, o jej dostupnosť na relevantnom mieste, prípadne o integráciu viacerých poradenských služieb do jedného poradenského centra ľahko dostupného

Príklad dobrej praxe z Francúzska

Pri pozorovaní kariérového poradenstva vo Francúzsku si autor všima poradenskú a vzdelávaciu infraštruktúru (poskytovatelia, neziskovky, sociálni partneri, štát, samosprávy...), ktorá zdieľa spoločnú kultúru a ciele. Táto infraštruktúra bola aj vo Francúzsku na začiatku budovaná zdola. V neskoršej fáze vývoja štát podporil príklady dobrej praxe a rozšíril ich na celé územie krajiny. Tak tomu bolo vo Francúzsku v prípade hodnotenia kompetencií, ale napríklad aj pri budovaní centier pre individualizované vzdelávanie dospelých pre základné zručnosti („Atelier de pédagogie personnalisée“). V takomto organicky vybudovanom systéme má štát koordinačnú, regulatívnu a niekedy aj stimulačnú úlohu. Vytvára podporné mechanizmy pre poskytovanie kariérového poradenstva občanom, udáva systému strategické smerovanie zabezpečovaním konkrétnych vzdelávacích a poradenských programov od poskytovateľov a vytvára priestor pre iniciatívy zdola, ktoré sú podľa autora vhodným príkladom dobrej praxe aj pre slovenské kariérové poradenstvo.

Tomáš Šprlák: Čím by sme sa v kariérovom poradenstve mohli inšpirovať od Francúzov, Kariérové poradenstvo v teórii a praxi (2019, číslo 16). https://www.euroguidance.sk/document/casopis/13_KPJ_2-2019_Sprlak.pdf

Príklad spolupráce mesta a MVO

Od januára 2019 funguje vo Zvolene centrum Konekt - Poradenské centrum pre mladých ľudí. Mladí ľudia do 29 rokov tu nájdu informácie ohľadom vzdelávania, pracovného uplatnenia, dobrovoľníctva či štúdiá v zahraničí, ale zájsť sem môžu aj keď ich zaujíma kultúrne dianie či jednoducho potrebujú poradiť. KONEKT vznikol v rámci projektu Erasmus+ vďaka spolupráci mesta Zvolen, neziskovej organizácie Epic a ďalších, zhruba tridsať ľudí zo štátneho aj neziskového sektora.

<https://www.facebook.com/konektzv/>

Propagácia VD

Napriek tomu, že v európskych, a napokon aj v národných strategických dokumentoch, je veľká pozornosť venovaná VD a jeho významu pre udržateľný rozvoj spoločnosti, od autorít len zriedkavo počujeme slová na túto tému. Chceme preto upozorniť na potrebu posilniť propagáciu celoživotného vzdelávania vrátane vzdelávania dospelých na národnej aj regionálnej úrovni.

Propagačné kampane k Týždňu celoživotného učenia (ďalej „TCU“), k Týždňu odborných zručností⁵⁰ a Týždňu kariéry⁵¹ je potrebné posilniť na národnej, ale najmä na regionálnej úrovni.

Odporúčame organizovať informačné kampane k špecifickým témam v rámci VD, ako napr. organizoval ŠIOV v októbri-decembri 2019 formou uvádzania profilov tvorcov a poskytovateľov VD, ako aj príbehy ľudí, ktorým VD ovplyvnilo život.

EPALE je on-line informačná platforma, ktorá sa venuje rôznym témam viažucim sa k VD na národnej aj európskej úrovni. Povedomie poskytovateľov VD o relevantnosti informácií uverejnených na platforme EPALE a možnosť odbornej diskusie na platforme EPALE potrebuje silnejšiu a systematickejšiu informačnú kampaň na národnej aj regionálnej úrovni.

Príležitosť na propagáciu VD poskytuje medzinárodný prieskum PIAAC – o využívaní kompetencií dospelých v každodennom živote. PIAAC hodnotí vedomosti dospelých vo veku od 16 do 65 rokov, ich čitateľskú a matematickú gramotnosť a schopnosť riešiť problémy v technologicky vyspelom prostredí. Zároveň je to prostriedok na identifikovanie príčin a dôsledkov nadobúdania a straty kompetencií. PIAAC prebieha raz za 10 rokov a zrejme preto nespĺňa funkciu silného propagátora VD, hoci jeho tvrdenia sú podložené výsledkami z výskumu. Jeho ohlas v médiách tiež nie je dostatočný.

Na regionálnej úrovni sa problematikou propagácie VD nikto špeciálne nezaoberá. VD ako téma je v regióne nepomenovaná, neviditeľná, je potrebné venovať propagácii VD zvýšené úsilie. V tomto ohľade môžu byť nápomocní kľúčoví hráči v meste/regióne, ktorí majú záujem podporovať VD a podieľať sa na ňom.

Z prieskumu vyplynulo, že poskytovatelia vzdelávania by uvítali informačný portál, kde by mohli predstaviť svoju vzdelávaciu ponuku. V praxi už podobné služby existujú (www.education.sk, www.kurzy.sk, www.istp.sk, www.databazakurzov.sk), treba sa pozrieť na ich využiteľnosť pre potreby propagácie regionálneho vzdelávania. Výraznou zložkou takýchto informačných portálov by mali byť voľne dostupné online kurzy.

⁵⁰ <https://siov.sk/4-zaujímavosti-ktore-ste-mozno-nevedeli-o-europskom-tyzdni-odbornych-zrucnosti/>

⁵¹ <http://tyzdenkariery.sk>

Odporúčame šíriť informácie o význame vzdelávania dospelých v správach, v propagačných aktivitách, v médiách, na spoločenských podujatiach systematicky, podľa vopred pripraveného plánu propagácie na národnej aj regionálnej úrovni.

Odporúčame v procese propagácie jasne stanoviť, kto má robiť propagáciu, pre koho a na akej úrovni, pričom propagáciu na regionálnej úrovni musia zabezpečovať regionálni aktéri.

Kľúčoví hráči vo VD v regiónoch môžu využiť svoj potenciál pri propagácii VD a podieľať sa napr. na:

- organizovaní Týždňa celoživotného učenia sa v regióne
- spoločnom organizovaní „veľtrhu“ vzdelávania, ako je napr. Gaudeamus-Akadémia; podobné aktivity sú v regiónoch najčastejšie pripravované univerzitami a v spolupráci s poskytovateľmi VD by mohli byť rozšírené aj o VD
- zorganizovaní tematického festivalu pre záujemcov o VD na takých miestach, kde sa ľudia prirodzene stretávajú, napr. ako sú v Rakúsku známe Festwochen Wien <https://www.festwochen.at/home>
- pozvaní všetkých poskytovateľov VD, aby predstavili svoje vzdelávacie podujatia, materiály a atraktívne aktivity, ukážkové hodiny, ktoré povzbudia obyvateľov ku vzdelávaniu (toto sa často deje aj v rámci TCU)
- zorganizovaní konferencie, ktorá prinesie informácie o benefitoch vzdelávania priamo k obyvateľom, tematické krátke formy prezentácie
- pozvaní družobných miest a predstavenie ich skúsenosti so VD
- pozvaní médií, aby písali o úspešných príkladoch vzdelávania
- propagovaní cez záujmovo-umelecké vzdelávanie, napr. aj témy občianskeho vzdelávania, či kurzy na rozvíjanie kľúčových kompetencií
- udržovaní záujmu všetkých kľúčových hráčov o učiace sa mesto/región organizovaním rôznych slávnostných podujatí
- zverejnení informácií o možnostiach financovania VD pre účastníkov aj poskytovateľov (granty)
- vytvorení informačných databáz o možnostiach vzdelávania, ktoré by pomohli šíriť napr. odbory, komory alebo úrady práce

Závery

Projekt „Tvoríme modernú politiku vzdelávania dospelých“ má 3 fázy a každá bola ukončená správou s prílohami. Je potrebné zdôrazniť, že vzdelávanie dospelých v praxi nie je systematicky dokumentované. Pre vypracovanie návrhov na modernú politiku VD bolo preto potrebné najprv zmapovať existujúcu situáciu a vyhodnotiť ju. Zostavili sme monitorovaciu správu, ktorá sleduje aktivity vytypovaných poskytovateľov VD a ich vzťahy v regiónoch. Problematika VD sa ukázala ako veľmi široká a neumožnila nám v priebehu projektu študovať jednotlivých aktérov do hĺbky. Monitorovaciu správu môžeme považovať za východiskovú pre vypracovanie predložených návrhov a odporúčaní vo verejnej politike VD aj pre hlbšie skúmanie vybraných segmentov problematiky VD v rámci ďalších projektov a budúcich aktivít.

Počas implementácie projektu sme si aj my potvrdili, že nie je možné riadiť to, čo nemáme dostatočne zamerané. Môžeme konštatovať, že VD sa u nás nevenuje dostatočná pozornosť, nedoceňuje sa význam, ktorý VD pre spoločnosť má a aké prínosy môže VD poskytnúť.

Avšak skúsenosti z iných krajín svedčia o tom, že VD význam má. Vzdelávaniu dospelých venuje veľkú pozornosť EÚ, OECD aj UNESCO. Na európskej úrovni prebieha niekoľko štatistických zisťovaní, AES a LFS sú najznámejšie a práve LFS poukazuje na nízku účasť dospelých na vzdelávaní.

Na Slovensku venujeme zvýšenú pozornosť vzdelávaniu nezamestnaných a nízkokvalifikovaných dospelých s cieľom pomôcť im získať zamestnanie. Národné projekty podporené z EŠIF v programovom období 2014-2020 boli zamerané predovšetkým na zníženie nezamestnanosti. ÚPSVAR vedie o VD týchto skupín dospelých štatistiky. Čiastočne organizačne je zabezpečené aj VD na SOŠ. V rámci akreditácií niektorých vzdelávacích programov pre dospelých tiež existuje štatistika. Problém vzniká pri neakreditovaných programoch. Štatistika DALV neposkytuje informácie o všetkých poskytovateľoch VD, dokonca ani nevieme aké % poskytovateľov VD túto štatistiku vyplňa.

Ostatné typy VD prebiehajú bez vyhodnotenia ich prínosu. Medzi dospelými je najpopulárnejšie záujmovo-umelecké vzdelávanie vykazované v štatistike KULT. Zisťované dáta v štatistike KULT však nie sú jednoznačne zadefinované a preto sú výsledky skreslené.

Rozvíjaniu ďalších kľúčových kompetencií dospeléj populácie venujeme najmenšiu pozornosť napriek tomu, že rozvíjajú základné predpoklady pre absolvovanie vzdelania, získanie zamestnanie a prežitie kvalitného života. Vzdelávacie programy na posilňovanie kľúčových kompetencií sú medzi skupinou programov, ktoré zo zákona nemôžu získať akreditáciu. Nespĺňajú podmienku akreditácie, lebo „na akreditáciu ďalšieho vzdelávania na MŠVVŠ SR nie je možné predkladať vzdelávacie programy, pri ktorých chýba nadväznosť na výkon pracovnej činnosti v určitom povolani“ (viď pozn. 27) a ich absolvovanie nevedie priamo k získaniu zamestnania.

Pri sledovaní dostupnosti vzdelávania – v nadväznosti na zákon o celoživotnom vzdelávaní vidíme, že ďalšie odborné vzdelávanie, rekvalifikačné i kontinuálne má svoje zastúpenie, záujmové i seniorské taktiež. Občianske vzdelávanie sa síce v dokumentoch uvádza, avšak v praxi je jeho výskyt málo početný. Občianske vzdelávanie dospelých vo vzťahu k aktuálnym spoločenským javom a problémom (ako sú prejavy extrémizmu, xenofóbie, radikalizmu) má dôležitú funkciu ako nástroj prevencie aj ako nástroj budovania tolerantnej spoločnosti a aktívnej komunity.

V návrhoch na vytvorenie modernej verejnej politiky VD a v odporúčaníach pre samosprávy sme sa pokúsili poukázať na to, čo je bariérou v podpore a rozvíjaní VD, okrem finančných a legislatívnych podmienok. Legislatíva nie je bariérou rozvíjania VD na samosprávach. Ich kompetencie sú zadané tak, že akékoľvek činnosti vo VD by mohli byť v súlade s ich kompetenciami. Ide skôr o vnímanie potreby vzdelávania dospelých, a mnohé samosprávy touto zmenou vnímania už prechádzajú. Odporúčame, aby samosprávy prijali túto agendu za svoju a v rámci podpory vzdelávania reagovali aj na potreby VD. Pripravili sme príručku, ktorá by im mohla v tomto snažení napomôcť.

Prílohy

Dobré skúsenosti s VD u zahraničných partnerov

Príklady dobrej praxe v Slovinsku a Estónsku

What Does ALE in Learning Regions and Cities Mean in Practice? (Čo v praxi znamená VD v učiacich sa regiónoch a mestách?)

Mapovanie príkladov dobrej praxe v oblasti vzdelávania a učenia sa dospelých vo vybraných učiacich sa regiónoch a mestách - Badensko-Wurtembersko (DE), Štajersko (AT), Toskánsko (IT), Västra Götaland (SE), Cork (IE) a Pécs (HU).

Odporúčania pre verejnú politiku VD na Slovensku: Príručka pre samosprávy

Vybrané odporúčania týkajúce sa samospráv

Použitá literatúra

AINova: Záverečná správa z 2. fázy projektu: Hodnotenie verejnej politiky vzdelávania dospelých na Slovensku. <https://ainova.sk/project/tvorime-modernu-politiku-vzdelavania-dospelych-moved/>

AINova: Záverečná správa z 1. fázy projektu: Monitorovanie verejnej politiky vzdelávania na Slovensku. <https://ainova.sk/project/tvorime-modernu-politiku-vzdelavania-dospelych-moved/>

A. Hájková, V. Prachárová: Regionálne osvetové strediská: Málo vzdelávania, veľa folklóru, tradícií a tvorivých dielní, Analýza
https://www.academia.edu/25633221/Region%C3%A1lne_osvetov%C3%A9_stredisk%C3%A1_M%C3%A1lo_vzdel%C3%A1vania_ve%C4%BEda_folkl%C3%B3ru_trad%C3%ADci%C3%AD_a_tvoriv%C3%BDch_dieln%C3%AD

Achievements under the Renewed European Agenda for Adult Learning (Čo sa dosiahlo obnovenou európskou agendou vzdelávania dospelých), Správa ET 2020 Pracovnej skupiny pre Vzdelávanie dospelých (2018-2020),
https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/report_of_the_et_2020_working_group_on_adult_learning_2018-2020.pdf

EACEA (Education, Audiovisual and Culture Executive Agency),
https://eacea.ec.europa.eu/homepage_en

Education at a Glance 2019 – OECD Indicators (Prehľad situácie vo vzdelávaní 2019 - Indikátory OECD) , <https://doi.org/10.1787/f8d7880d-en>

EU policy in the field of adult learning (Politika EÚ na poli vzdelávania dospelých)
https://ec.europa.eu/education/policies/eu-policy-in-the-field-of-adult-learning_en

Európsky systém kreditov v odbornom vzdelávaní a príprave, ECVET
<https://www.erasmusplus.sk/ecvet/>,

Investing in Career Guidance (Investovanie do kariérového poradenstva), Európska komisia, ETF, Cedefop, OECD, ILO a UNESCO <https://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/2227>.

Kariérové poradenstvo – príručka pre tvorcov koncepcií,
http://web.saaic.sk/nrcg_new/kniznica%5COECD-KP_prirucka%5CKarierove_poradenstvo-Koncepcna_prirucka.pdf

Konekt, Poradenské centrum pre mladých, <https://www.facebook.com/konektzv/>

Manifesto in Adult Learning for 21st Century (Manifest vzdelávania dospelých pre 21. storočie),
<https://eaea.org/our-work/influencing-policy/manifesto-for-adult-learning-in-the-21st-century/>

Medzinárodná organizácia pre migráciu, IOM/OIM, <https://www.iom.sk/sk/migracia/migracia-na-slovensku.html>

Memorandum o celoživotnom vzdelávaní sa. Pracovný materiál Európskej komisie. Brusel, 2000, SEC(2000) 1832

https://www.minedu.sk/data/files/2607_2000_memorandum_o_celozivotnom_vzdelavani.pdf

Národná sústava kvalifikácií, <https://www.kvalifikacie.sk/>

Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania 2018-2027, <https://www.minedu.sk/17786-sk/narodny-program-rozvoja-vychovy-a-vzdelavania/>

Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky (2016-2020)
<http://www.culture.gov.sk/programove-vyhlasenie-vlady-180.html>

Regionálny rozvoj a súdržnosť po roku 2020, nový rámec v skratke
https://ec.europa.eu/regional_policy/sk/2021_2027/

Skills Strategy Slovak Republic, Assessment and Recommendations (Stratégia zručností pre SR: Posudok a odporúčania), OECD 2020 <https://www.oecd.org/employment/oecd-skills-strategy-slovak-republic-bb688e68-en.htm>

Správa o zabezpečovaní kvality odborného vzdelávania a prípravy v SR 2020, Kol. autorov, ŠIOV, 2020, <https://siov.sk/narodne-referencne-miesto-pre-egavet-pripravilo-spravu-o-zabezpecovani-kvality-ovp-v-sr-2020/>

Štátne štatistické zisťovanie v oblasti kultúry - výkazy KULT na rok 2018
<http://www.culture.gov.sk/vdoc/424/schvalene-vykazy-kult-2018-323.html>

The European Quality Assurance in Vocational Education and Training Európske (Európsky systém zabezpečenia kvality odborného vzdelávania a prípravy), EQAVET <https://www.eqavet.eu/>

T. Šprlák: Čím by sme sa v kariérovom poradenstve mohli inšpirovať od Francúzov, Kariérové poradenstvo v teórii a praxi (2019, číslo 16).
https://www.euroguidance.sk/document/casopis/13_KPJ_2-2019_Sprlak.pdf

Týždeň kariéry, <http://tyzdenkariery.sk>

UNESCO Global Network of Learning Cities (Globálna sieť Učiacich sa miest),
<http://uil.unesco.org/lifelong-learning/learning-cities>

Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny (UPSVAR): Nezamestnanosť – mesačné štatistiky
https://www.upsvr.gov.sk/statistiky/nezamestnanost-mesacne-statistiky.html?page_id=1254

Validácia výsledkov neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa v SR (kol. autorov), Bratislava, ŠIOV, 2016,
https://www.erasmusplus.sk/uploads/publikacie/analyza_validacia_vysledkov_neformalneho_vzdelavania_a_informalneho_ucenia_4377.pdf

Verejná knižnica Jána Bocatia, <https://www.vkjb.sk/>

Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030, <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/LP/2019/541>,

Vzdelávanie v kultúre, <https://www.kosnr.sk/oblasti/vzdelavanie-v-kulture>

Združenie pre kariérové poradenstvo a rozvoj kariéry, <https://rozvojkariery.sk/strategia-celozivotneho-vzdelavania-zkprk-navrhujee-opatrenia-a-model-financovania-na-zvysenie-dostupnosti-karieroveho-poradenstva-pre-dospelych/>

Zoznam výkazov – zber štatistických údajov pre rok 2020 (MŠVVŠ SR) 1-01 Výkaz o ďalšom vzdelávaní <https://www.minedu.sk/zoznam-vykazov-zber-statistickych-udajov-pre-rok-2020/>